

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Sociální práce s muži - oběťmi domácího násilí

Social work with men - victims of domestic violence

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PaedDr., Mgr. Hana Žáčková

Autor:

Anna Michnáčová

Praha 2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucí práce PaedDr., Mgr. Haně Žáčkové za odborné vedení, doporučení, a především za čas, který byla ochotná mi kdykoli poskytnout. Dále děkuji intervenčnímu centru, ve kterém jsem mohla absolvovat dlouhodobou praxi, která pro byla pro tuto bakalářskou práci klíčová. Děkuji také všem respondentům, kteří byli ochotni poskytnout nejen rozhovor, ale také sdíleli své zkušenosti z praxe.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Sociální práce s muži - oběťmi domácího násilí“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány, a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Anna Michnáčová

Anotace

Bakalářská práce se věnuje mužům - obětem domácího násilí a metodám sociální práce s těmito muži. První část teoretické části popisuje fenomén domácího násilí. Druhá kapitola se věnuje mužským obětem, popisuje existující výzkumy a povědomí společnosti o domácím násilí. Dále poukazuje na faktory formující mužskou osobnost, jako jsou předsudky a genderové role. V posledních kapitolách zohledňuje specifika mužských obětí v porovnání s ženskými a zároveň popisuje ženy jako agresorky. Třetí kapitola se věnuje intervenčním centrům, zakotvení v zákoně a nabídce služeb. Zásadní, poslední kapitola se zabývá metodami sociální práce s mužskými oběťmi a specifiky komunikace s osobami ohroženými domácím násilím, k čemuž směřoval také výzkum. Výzkum se věnuje metodám sociální práce s muži a specifickým mužských obětí domácího násilí.

Annotation

This bachelor thesis is presenting men as victims of domestic violence and methods of the social work with them. The first chapter describes phenomenon of domestic violence as itself. The second chapter is about men victims. It describes actual researches and the knowledge of society about the domestic violence. It refers to factors, which forms men personality - preconceptions and gender roles. The third chapter is about specific signs of men victims, but describes also woman as aggressors. The last chapter is concern with intervention centers, their enshrine in law and their offer of services. The most important part is about methods of social work with men victims of domestic violence, and the specific communication with the victims of domestic violence, which was the main goal of the research. This research describes its own results about specific methods of social work.

Klíčová slova

domácí násilí, sociální práce, intervenční centrum, oběť, sociální práce s obětí, genderové role, předsudky, ohrožená osoba, vykazání

Key words

domestic violence, social work, interventions center, the victim, social work with the victims, gender roles, preconceptions, endangered person, report

OBSAH

SEZAM POUŽITÝCH ZKRATEK	13
ÚVOD.....	8
1 DOMÁCÍ NÁSILÍ.....	10
1.1 DEFINICE DOMÁCÍHO NÁSILÍ	10
1.2 FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	12
1.2.1 Fyzické násilí	12
1.2.2 Psychické násilí.....	13
1.2.3 Ekonomické násilí.....	13
1.2.4 Sociální násilí.....	14
1.2.5 Sexuální násilí.....	14
1.3 CYKLUS DOMÁCÍHO NÁSILÍ	14
2 MUŽ JAKO OBĚŤ	16
2.1 VÝSLEDKY PRVNÍCH VÝZKUMŮ.....	16
2.2 SOCIÁLNÍ ROLE MUŽE V RODINĚ.....	18
2.2.1 Muži a emoce	18
2.3 PŘEDSUDKY	19
2.4 OTÁZKA ODCHODU OBĚTI.....	20
2.5 SYNDROM BITÉHO MANŽELA A SYNDROM ZAVRŽENÉHO OTCE	21
2.6 ŽENY JAKO AGRESORKY	22
2.7 SPECIFIKA	23
3 INTERVENČNÍ CENTRUM.....	24
3.1 INSTITUT VYKÁZÁNÍ.....	24
3.2 PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ A NÁSLEDNÁ SPOLUPRÁCE.....	25
3.3 SPOLUPRÁCE S JINÝMI INSTITUCEMI	26
3.4 PROGRAM VIOLA.....	27
4 PRÁCE S OBĚŤMI DOMÁCÍHO NÁSILÍ	29
4.1 KOMUNIKACE S OBĚŤÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	29
4.1.1 Navázání kontaktu.....	29
4.1.2 Identifikace problému	30
4.1.3 Fáze poskytování podpory	30
4.2 KRIZOVÁ INTERVENCE	31
4.3 DLOUHODOBÁ, SYSTEMATICKÁ POMOC.....	32
5 EMPIRICKÁ ČÁST.....	34
5.1 CÍLE EMPIRICKÉ ČÁSTI	34
5.2 METODY SBĚRU DAT	35
5.3 ANALÝZA	36
5.4 INTERPRETACE DAT	36
5.4.1 Sociální práce s muži oběťmi DN - kategorie Tendence hledat rozdíly	37

5.4.2	Mužské oběti a pomoc – kategorie Volání o pomoc.....	38
5.4.3	Emoce – kategorie Muži nepláčou	39
5.4.4	Kategorie Spolupráce s muži – „Rychle pryč“	40
5.5	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ	40
5.5.1	HVO: Jaké jsou metody sociální práce s muži - oběťmi DN?	41
5.5.2	VVO 1: Jaké jsou rozdíly mezi mužskými a ženskými oběťmi domácího násilí?.....	41
5.6	DISKUZE.....	42
ZÁVĚR		45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		46
SEZNAM PŘÍLOH.....		49

SEZAM POUŽITÝCH ZKRATEK

DN domácí násilí

IC intervenční centrum

PČR Policie České republiky

ODSPOD orgán sociálně-právní ochrany dětí

OÚ, MÚ obecní úřad, městský úřad

ÚVOD

Jako téma bakalářské práce jsem zvolila „Sociální práce s muži - oběťmi násilí“, ve smyslu partnerského domácího násilí. Téma domácího násilí je rozhodně důležité, ale v dnešní době je často nadužívané - výzkumy, termíny a diskuse se stále opakují a často se dotýkají stále stejných problémů. Některá témata se do podvědomí populace dostávají jen pomalu a obecně se o nich nemluví. Téma mužů jako obětí, které bylo ještě před několika lety tabu, se pomalu otevírá, ale stále je dostupné jen málo literatury, která se mu věnuje. Domácí násilí na mužích bylo v minulosti popsáno spíše z psychologického hlediska, nebo v jiných kontextech. Proto je v této práci věnována pozornost sociální práci s muži jako oběťmi.

Téma domácího násilí bylo pro autora této práce zajímavé již dříve, ale teprve povinná školní praxe tento zájem prohloubila. Nejprve byla absolvována praxe v azylovém domě pro matky s dětmi, v dalším ročníku byla zahájena praxe v Intervenčním centru, kde mohl být sledován celý proces práce sociálního pracovníka od prvního telefonátu s klientem. Sociální pracovníci umožňovali se na vše ptát, umožňovali přítomnost na konzultacích s klienty, vidět, jak se s oběťmi domácího násilí pracuje a komunikuje. Podrobně byly konzultovány jednotlivé kazuistiky, probíhala komunikace se sociálními pracovníky ohledně jejich pohledu na danou situaci. Mohlo být ověřeno, jak v praxi funguje institut vykazání, který je zakotven v zákoně. V mnoha ohledech byla tato praxe obohacující. Byli to právě sociální pracovníci z Intervenčního centra, kteří iniciovali myšlenku věnovat se v bakalářské práci mužům v souvislosti s domácím násilím. Toto bylo také podpořeno absolvováním několika přednášek, předmětů a diskusí z oblasti genderových studií a diskuzí ohledně společenských rolí, které definují buď jedno, nebo druhé pohlaví.

Cílem této práce tedy bude popsat metody sociální práce v práci s muži, jako oběťmi domácího násilí. Čerpáno bude kromě dostupné literatury především z praxe v Intervenčním centru, z rozhovorů se sociálními pracovníky a z jednotlivých konkrétních kazuistik. V teoretické části bude popsáno ve stručnosti, jak je domácí násilí definováno a s jakými formami se nejčastěji setkávají muži. Jak často se v naší společnosti objevuje násilí na mužích, jak situaci vnímají oni sami. Jak mohou vyhledat pomoc a v čem je tato pomoc specifická a rozdílná od pomoci ženám. Dále bude prostor věnován organizacím, které mužům pomoc nabízejí, především Intervenčnímu centru, dále institutu vykazání, jeho fungování v praxi, a také programu Viola, který s ním úzce souvisí.

V praktické části prostřednictvím kvalitativního výzkumu bude analyzována metodika práce sociálních pracovníků v Intervenčním centru. Otázky budou kladeny s důrazem na specifika práce s muži a na celý proces pomoci.

1 DOMÁCÍ NÁSILÍ

Téma domácího násilí se již dostalo do popředí diskuse v naší společnosti. V dnešní době je situace jak ve světě, tak u nás, v České republice dobře zmapovaná. Domácí násilí jako jev je definovaný, rozpoznatelný a existují popsané metody a techniky, jak pracovat jak s oběťmi, tak s násilnými osobami.

Pokud bychom vybrali jen jednu definici konkrétního autora, je pravděpodobné, že nebude obsahovat vše klíčové, proto bude uvedeno definic několik, jelikož dohromady utváří celkem jednotný, transparentní a celistvý obraz jevu domácího násilí, což dopomáhá k jasnější představě. V kontextu domácího násilí na mužích je důležité definovat hranice násilí jako takového, jelikož ze strany mužů často dochází k bagatelizaci jakéhokoliv náznaku napadení.

1.1 Definice domácího násilí

Čírtková (2008, s. 9) definuje domácí násilí jako: „Opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu“. Dále také uvádí, že, jak z definice není patrné, ohroženou osobou může být žena, muž, nebo dítě.

Obecně ale rozmezí definice tohoto jevu je relativně flexibilní. Je zřejmé, že se také mění s časem, vzhledem k aktuálním poznatkům a povědomí společnosti. Pokud analyzujeme jev domácího násilí, zjišťujeme, že je zatížen předsudky, což se také odráží v představě laiků. Tyto předsudky vychází z individuálních zkušeností v průběhu historie. V období prvních výzkumů, byly známy ty nejtěžší formy domácího násilí, z čehož vznikala stereotypní představa muže agresora, těžkého fyzického násilí z jeho strany a ženy, jako slabé oběti. Jsou popsány tyto fáze násilí: fáze narůstání napětí, fáze násilí a fáze klidu.

S těmito fázemi také souvisí popsané opakující se následné vzorce:

1. vzorec: rychlý odchod, odloučení
2. vzorec: nová šance
3. vzorec: pokročilé stadium proces odloučení
4. vzorec: ambivalentní vazba (Čírtková, 2007, s. 15)

Násilí v rodině definuje Špatenková (2011, s. 110) jako nadvládu některého člena rodiny nad jiným členem, resp. členy, popř. jako využívání převahy k vykonávání bezpráví vůči jiné osobě.

Za klíčové znaky domácího násilí považuje Špatenková (2011, s. 23) opakované a dlouhodobé násilí, eskalaci, jasné a neměnné rozdělení rolí, a neveřejnost.

Ševčík (2011, s. 24) popisuje domácí násilí jako podmnožinu násilí v rodině a zahrnuje do něj všechny projevy fyzického, sexuální a psychického násilí páchaného mezi jednotlivými členy rodiny.

Pokud se zaměříme na násilí mezi partnery, jedná se o partnerské násilí. Hartl a Hartlová (2010, s. 333) definují domácí násilí jako násilí, fyzické zneužívání nebo týrání, zaměřené proti životnímu partnerovi, nebo jinému členu domácnosti.

Domácí násilí zahrnuje dle Špatenkové (2011, s. 26) partnerské, generační nebo transgenerační násilí. Pro srovnání - Voňková a Spoustová (2016, s. 19) domácí násilí vymezují jako „zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby“. Jde o agresi jedné osoby proti druhé, jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít.

Obdobně jako u předchozích definic z těchto charakteristik vyplývá, že pachatel a oběť jsou k sobě určitým způsobem připoutáni, nejčastěji sdílí rodinné prostředí a jsou rodiči společných dětí. Role osoby násilné a osoby ohrožené jsou neměnné, dochází k eskalaci domácího násilí co do frekvence a intenzity.

Matoušek (2008, s. 50) definuje domácí násilí jako „Násilné chování mezi dospělými členy existující domácnosti nebo mezi osobami, které mají společné děti. Je motivováno buď vynucováním něčeho jinak nedosažitelného, nebo může být odplatou, a to na někom jiném, než byl ten, kdo způsobil krivdu. V obou případech je důsledkem frustrace násilníka“.

Je zřejmé, že některé znaky se objevují ve všech definicích, z čehož vyplývá, že kritéria domácího násilí jsou striktně nastavena. Tento jev by tedy měl být lehce rozpoznán a zařazen do kategorie domácího násilí. Setkáváme se zdroji, které uvádí domácí násilí jako samostatnou entitu; některé ale identifikují jeho podmnožinu: partnerské násilí.

Partnerské násilí charakterizuje Čírtková (2008, s 10) takto: „Partnerské násilí je jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického, nebo emocionálního mezi dospělými osobami, které jsou, nebo někdy v minulosti byly intimními partnery nebo členy rodiny, a to bez ohledu na pohlaví“.

Tato práce je zaměřena právě na výše zmíněné násilí partnerské.

1.2 Formy domácího násilí

Formy domácího násilí se objevují shodně u mužských i u ženských obětí. Přestože se ale četnost každé formy u jednotlivých pohlaví liší, je nutné popsat všechny, vzhledem ke složité identifikaci násilí na mužích. Je důležité rozpoznávat nuance a minimální projevy jednotlivých forem domácího násilí.

Spoustová a Voňková (2016, s. 28) za tyto projevy považuje: sociální izolaci, zastrašování, vyčerpávání, citové týrání, finanční závislost, vydírání.

Definice forem DN se mohou nepatrně lišit, autoři definují formy s jistými odchylkami, stejně tak do jednotlivých forem mohou zařazovat jiné projevy chování. Např. některé zdroje uvádějí jako formu DN stalking, který ale nefiguruje jako základní forma DN v jiných zdrojích.

Jednotlivé formy DN definuje Čírtková (2008, s. 10) následovně:

- fyzické násilí, které se často projevuje drobnými i rozsáhlými poraněními
- psychické násilí, či citový nátlak
- sexuální násilí, zahrnující nedobrovolný pohlavní styk a sexuální praktiky, mnohdy eskalující až ve znásilňování
- sociální násilí, které může vyústit v úplnou sociální izolaci
- ekonomické násilí - eliminace finančních zdrojů, omezení ekonomické svobody

Priority prvotních studií v souvislosti se zkušenostmi z praxe se postupem času proměňovaly: nejprve byla v centru pozornosti četnost jednotlivých jevů, dále kombinace několika forem domácího násilí. Klíčovým cílem ale zůstává, aby všichni pracovníci, kteří se setkávají s oběťmi domácího násilí, dokázali rozpoznat všechny aspekty nasvědčující tomu, že je osoba ohrožená násilím.

1.2.1 Fyzické násilí

Fyzické násilí je formou násilí, které je nejvíce zřetelné, mělo by být tedy za určitých okolností nejsnadněji rozpoznatelné. Je typické, že oběť má stopy po útoku, které jsou na první pohled vidět. Zaznamenat je mohou kolegové v zaměstnání, přátelé, rodina, nebo lékař. Toto násilí je úmyslným ublížením a zahrnuje fackování, mlácení, úderý pěstí, bití

rukou či jinými předměty, kopání, kousání, strkání, škracení, pálení atp. (Špatenková, Šefčík, 2011, s. 49).

V případě intervenčních center je časté, že oběti přicházejí okamžitě po útoku a tyto tělesné příznaky bývají velmi zřetelné.

1.2.2 Psychické násilí

Psychické násilí se objevuje ve 100 % případů domácího násilí. Je zřejmé, že jakákoliv jiná forma domácího násilí zasahuje oběť psychicky buď přímo v okamžiku napadení, nebo následně. Psychika oběti je narušena, oběť řeší ve svém životě nestandardní situace vyvolané domácím násilím, a proto je potřeba poskytnout obětem následně v každém případě psychickou pomoc. Psychické násilí jako takové je popsáno jako činy, které oběti záměrně citově ubližují, čehož následkem může být snížené sebevědomí, ztráta chuti do života, sklony závislosti na agresorovi.

Jakobsen a Råkil (2017, s. 27) rozděluje psychické násilí takto:

- přímá výhrůžka (vyvolání strachu oběti při neuposlechnutí)
- nepřímá výhrůžka (náznaky v komunikaci, značící hrozbu trestu)
- degradující a ponižující chování (zesměšňování, absence respektu k oběti)
- kontrola, projevující se např. neustálým dohledem nad jednotlivými denními činnostmi
- patologická žárlivost
- izolace
- emoční násilí (ponižování, vydírání, manipulace)

Psychické násilí můžeme rozdělit na dvě hlavní skupiny, a to na verbální a neverbální (Špatenková, Šefčík, 2011, s. 49).

1.2.3 Ekonomické násilí

Ekonomické násilí můžeme chápat jako omezování přístupu k finančním prostředkům, neposkytování prostředků na společnou domácnost či na děti, absolutní kontrola nad příjmy, zatajování finanční situace společné domácnosti (Špatenková, Šefčík, 2011, s. 50). Je otázkou, jak častá je tato forma u mužských obětí, vzhledem k tomu, že jsou muži často živiteli rodiny.

1.2.4 Sociální násilí

V rámci této formy domácího násilí násilná osoba využívá k násilí okolí oběti. Rodinu, děti, přátele, kteří jsou ohrožené osobě nejbližší. Jedná se o zákaz kontaktu a veškeré komunikace. V případě této formy násilí chce mít agresor pod kontrolou veškeré kontakty a mezilidské vztahy ohrožené osoby s okolím. V rámci rozvrácení vztahů může agresor kontaktům zabraňovat, pomlouvat, vyzdvihovat vlastní osobu. Sociální násilí je často řazeno do psychické formy násilí. Cílem tohoto násilí je posilovat závislost oběti na agresorovi (Spoustová, 2016, s. 27).

1.2.5 Sexuální násilí

Sexuální násilí je velmi tvrdou formou násilí. Stejně jako v ostatních formách násilí chce mít agresor kontrolu nad obětí, mít převahu, ovládat ji. Špatenková (2011, s. 50) jej vymezuje jako „nedobrovolný sexuální kontakt jakéhokoliv druhu, resp. jako jakoukoli situaci, kdy je jedinec nucen podílet se na nežádoucích, nebezpečných nebo ponižujících sexuálních aktivitách“.

1.3 Cyklus domácího násilí

I když domácí násilí je pácháno v každém případě individuálně, je popsán cyklus, který se ve většině případů opakuje. Umožňuje sociálním pracovníkům i obětem předvídat chování násilné osoby a lépe tak situaci řešit. Cyklus domácího násilí popsala Walkerová (Špatenková, 2011, s. 52) a původně byl vztahován pouze na ženské oběti. Tento cyklus má čtyři fáze, které mohou být zpočátku různě dlouhé, časem se ale zkracují a eskalují:

1. Cyklus začíná fází napětí. V této fázi roste v násilné osobě agrese. Klade na ohroženou osobu vysoké nároky, které ale nemohou být uspokojeny. Bez ohledu na snahu oběti, je násilná osoba útočná, nepříjemná, stěžuje si. Na straně ohrožené osoby se objevují výčitky z domnění, že není dost dobrá, vyvíjí větší snahu se násilné osobě zavděčit.
2. Další fází je fáze samotného násilí. Jedná se o fázi, kdy předchozí napětí vyeskaluje do určité formy násilí v plné podobě. Tato fáze je fyzicky a emočně náročná jak pro osobu násilnou, tak pro osobu ohroženou. Ve většině případů dochází k emotivním projevům agresora, což se může projevovat ničením a házením věcí, křičením, nebo také fyzickým násilím ve velké intenzitě. Téměř vždy má ohrožená osoba fyzické následky v podobě modřin, nebo vážnějších úrazů. V nejvíce vyhrcovaných případech

může být přivolána PČR, která zakročí v podobě vykázaní. Pokud je násilí ve vztahu nové, je minimální pravděpodobnost, že ohrožená osoba vyhledá pomoc, což je impuls agresorovi, že je toto chování přijatelné, nemá pro něj žádné důsledky. Naopak pro oběť znamená šok, je pro ní novou situací, kterou neumí řešit.

3. Následuje fáze líbánek - fáze omlouvání a usmiřování. Po vyhrocené situaci je již násilníkovi jasné, že se oběť může bránit, případně vztah ukončit. Násilná osoba se začne omlouvat, obdarovávat oběť dárky, dává najevo lásku. I tyto projevy jsou určitým projevem moci. Násilník si nechce připustit, že by ho oběť opustila a mohla se tak svobodně rozhodovat. Typickým jevem jsou sliby, že už se násilí nikdy nedopustí. Pokud na vlídné projevy oběť nepřistoupí, uchyluje se násilná osoba k pasivní agresi, může vyhrožovat sebevraždou, nebo naopak viní ohroženou osobu z celé situace.
4. Poslední fází, je fáze klidu. Tato fáze může být pro násilníka časem, kdy plní své sliby. Žádné projevy násilí se neobjevují, ale naopak se kumulují drobné problémy, aby znovu eskalovali do fáze napětí a dále.

Špatenková a Šefčík (2011, s. 55) uvádějí, že tento koncept je využíván především v USA a je zobrazován jako kruh. Autoři upozorňují na to, že domácí násilí by mělo být spíše znázorňováno jako spirála, která popisuje charakteristickou eskalaci.

2 MUŽ JAKO OBĚŤ

Tato kapitola se věnuje stěžejnímu tématu této práce, tedy mužům, jako obětem. Nejprve je popsáno, kdy poprvé veřejně vyvstala otázka tohoto typu domácího násilí, následně prvotním výzkumům, které se věnovaly domácímu násilí jako takovému, četnosti tohoto jevu ve společnosti a také tomu, jak jej interpretuje laická veřejnost. Dalším tématem jsou specifika násilí, jehož obětí jsou muži. Jak se k tomuto problému muži a společnost staví a čím se liší od násilí na ženách.

Specifik násilí na mužích je několik. Co mají ale společného s násilím na ženách je fakt, že s ohlášením násilí, nebo vyhledáním pomoci otálejí. Z praxe i literatury víme, že základními příčinami, proč je téma násilí na mužích vnímáno specificky, je sociální role mužů a předsudky společnosti.

2.1 Výsledky prvních výzkumů

Diskuze ve světě na téma domácího násilí byla dlouhou dobu tabu. Společnost měla za to, že to, co se děje za zavřenými dveřmi, tedy v domácnosti jednotlivých rodin, je soukromou záležitostí a veřejnost nemá právo do ní zasahovat. Prvotní otevření tématu domácího násilí proběhlo v 70. letech, 20. stol. díky Americkým ženským hnutím. Původní představa o tom, že násilí se objevuje jen u psychicky narušených jedinců a v nefunkčních rodinách, se začala postupně vyvracet. Díky prolomení mlčení tedy narůstala potřeba četnost tohoto jevu zmapovat a začaly vznikat první výzkumy, které potvrdily, jak aktuální a rozšířené domácí násilí je.

Mezi prvními výzkumy byl v USA uskutečněn National Family Violence Survey (NFVS, 1985), ve kterém autoři rozlišovali „normální násilí“ činěné s úmyslem druhému ublížit, a „skutečné hrubé násilí“. Toto rozdělení vypovídá o primitivním vnímání domácího násilí tehdejší společnosti. Tendence schvalovat určitou míru domácího násilí potvrzuje také to, že západní kultura celkové násilí určitým způsobem schvaluje a může být tedy sama vnímána jako násilná. Původním cílem první veřejné debaty o domácím násilí bylo poukázat na ženy jako oběti, ale již první výzkumy potvrdily také dlouho opomíjenou přítomnost vzorku obětí mužských. Větší pozornosti se muži dočkali až později, ale již v r. 1978 Suzanne Steinetzová publikovala stat' s názvem „The battered husband syndrome“ (2014, s. 8-9).

Tento pojem se stává synonymem pro syndrom týrané ženy. Již v prvotních výzkumech bylo odhaleno, že násilí za poslední rok zažilo zhruba stejné procento mužů i žen. Vzhledem k dobovému kontextu ale tyto skutečnosti nebyly zohledněny v další diskusi. Pozornost byla upřena na ženské oběti. Představa muže, kterého žena bije, spíše vyvolávala posměch. Vzhledem k tělesné stavbě muže byl v tomto případě vnímán jako slaboch, bez ohledu na to, že již tehdejší výzkumy prokazovaly přítomnost fyzického i jiného násilí na mužích.

Na území ČR se diskuse otevírá po r. 1989, první výzkum byl uskutečněn pro Bílý kruh bezpečí v r. 1999 agentury UNIVERSITAS MPV ČR, který potvrzuje přítomnost slovního napadání u 25% žen a u 22% mužů. Zároveň tento výzkum ale potvrdil stejně jako jinde ve světě tendenci k bagatelizaci násilí (Buriánek, Plháková, Podaná, 2014, s. 21).

40% žen i mužů vnímá facku jako projev násilí, což se projevuje následně v partnerském vztahu, kde již k násilí dochází a také ve schopnosti vyhledat pomoc. Nezanedbatelný počet respondentů napříč různými otázkami o přítomnosti násilí volilo variantu „záleží na situaci“, z čeho vyplývá koncept „běžného domácího násilí“. Oba tyto pojmy opět odkazují na skutečnost, že určitá míra násilí v partnerském vztahu je vnímána jako norma.

Prvním výzkumem v České republice zaměřeným na muže byl proveden v r. 2004 jako terénní šetření v Jihočeském kraji. Byl prvním zmapováním situace násilí vůči mužům. Rozhovorů se zúčastnilo 485 respondentů, což je ale malý počet na to, aby výsledky mohly být generalizovány. Obsahoval také velké množství otázek, na které respondenti nechtěli odpovědět.

S ohledem na výsledky všech výzkumů se tvořily tábory kritiků, které je zpochybňovaly. Je třeba brát v úvahu určitou možnou odchylku od reality, zároveň také nedokonalost konkrétních výzkumů. Některé výstupy nekorespondovaly s jinými. Vysvětlením může být také to, že každý respondent může násilí vnímat jinak, což nám dokazuje míra „normálního“ násilí. Zároveň také v některých výzkumech nebylo zohledněno násilí v sebeobraně, atp.

Dle analýzy výzkumu Simony Pikálkové (Pikálková, 2004) byly odhaleny stejné znaky výpovědí mužů, kteří ve výzkumu uvedli, že zažili násilí ze strany partnerky. Nejčastěji se jednalo o zaměstnané muže se středním příjmem. Byli to také muži, kteří již v dětství byli svědky násilí jak rodičů vůči sobě navzájem, tak vůči respondentovi. Naopak

ženy agresorky byly nejčastěji nezaměstnané, nebo na mateřské dovolené. Nejčastěji se jednalo o ženy se základním, nebo středním vzděláním. Obdobně jako u obětí se jednalo o ženy, které již v dětství zažily násilí v rodině. Výzkum také potvrdil přítomnost alkoholu, nebo drog v okamžiku napadení.

2.2 Sociální role muže v rodině

Jak ve společnosti, tak v rodině existují určitá očekávání, jak se muž/žena, nebo matka/otec budou chovat. Jak budou mít rozdělené činnosti, jaké zvyky přísluší ženám a jaké mužům. Aktuálními otázkami jsou ty, které jsou kladeny ve spojitosti s příjmy. Kdo by měl živit rodinu? Měla by matka zůstat na mateřské dovolené, nebo by se měla vrátit do zaměstnání? Odpovědi na tyto otázky se liší. Ještě před několika lety převládaly silné stereotypy ohledně sociálních rolí mužů a žen v rodině. Z historie vyplývalo, že matka by měla být v domácnosti s dětmi, pečovat o muže. Čistá domácnost byla vizitkou ženy. Stejně jako muž měl rodinu živit a nesl zodpovědnost za to, jakou životní úroveň rodina měla. V posledních desetiletích už tyto vzorce v praxi tak silně nefungují, ale místy stále tradiční myšlení přetrvává. Snaha o spravedlivé rozdělení činností v domácnosti vzrůstá, přesto bývá muž vnímán jako dominantní člen rodiny. Mužství bývá v kontextu domácího násilí spojované s agresivitou a krutostí, s násilím je spojován muž.

V diskuzích s laickou veřejností zaujímají ženy negativní postoj vůči tvrzení, že muži mohou být oběťmi. Dochází z jejich strany k okamžitému popření této skutečnosti. Nízké povědomí o této problematice stále převládá. Toto téma nebývá součástí diskuse o domácím násilí, v současné době existuje jen několik málo organizací, které nabízejí mužům pomoc. Dle literatury jsou příčiny tyto: odborná veřejnost se tématu násilí na mužích nevěnuje, násilí na mužích je většinou psychické, tudíž neviditelné, muži obtížněji přijímají roli oběti. Realita, že veřejnost neví, že muži se s tímto problémem mohou potencionálně setkat, způsobuje, že muži pomoc nevyhledají. Nemají povědomí o tom, zda se to děje i jiným mužům a nedokážou identifikovat, zda jsou obětí, či nikoliv. Násilí na mužích má svá specifika, která se odráží na práci s nimi. Postup pomoci muži se od počátku může, ale nemusí lišit od postupu pomoci ženám.

2.2.1 Muži a emoce

Se společenskými rolemi také souvisí prožívání emocí. Jelikož jsou muži vnímáni jako tvrdí a nebojácní, dle zažitých stereotypů jim nepřísluší prožívat emoce. Už od naro-

zení jsou chlapci vychovávaní tak, aby působili na okolí, že jsou silní. Nemají plakat, jsou oblékáni striktně do určitých barev, hrají si s předem určenými chlapeckými hračkami. Od malička jsou varováni, že musí být pořádnými muži, kteří nepláčou a jsou orientováni na výkon. Naopak ženy jsou podporovány v tom, aby své emoce prožívaly a dávaly najevo okolí, jak se cítí. V literatuře je i tento celoživotní fenomén považován za jeden z důvodů, proč si muži zdráhají otevřeně říct o pomoc.

Chlapci však již v pubertě prožívají intenzivní emoce. Reagují ale spíše tím, že potlačí jejich vnější projevy. Toto naučené odmítání prožití emocí může vést k sebepoškozování, nebo znesnadnění navazování nových vztahů. Stejně tak na chlapce působí vědomí, že nenaplňují očekávání okolí. Období, které je spojováno také spíše se ženami, je období přechodu. Jde ale také o přirozené období změn v životě muže; je mu však věnováno nedostatek pozornosti. V mužském přechodu dochází k úbytku testosteronu - tedy hormonálním změnám, ale také v tomto období muž rekapituluje svůj dosavadní život. Přirozeně u něj může docházet k negativním pocitům, depresím, které mají muži opět tendenci potlačit (Vodáčková a kol, 2006, s. 242).

Také stárnutí je vzhledem k tlaku na výkon pro muže spojené s velkými změnami. Důležitým úkolem je se smířit s ubýváním především fyzických sil a neschopnost provozovat některé aktivity jako doposud. Pro muže je důležité zachování alespoň některé z aktivních činností, aby přechod do stáří byl plynulý. S příchodem zdravotních problémů opět přichází schopnost říci si o pomoc, na kterou muži nejsou zvyklí. Pokud je jim nabídnuta nevyžádaná pomoc, mají tendenci tento krok vnímat jako manipulaci (Vodáčková a kol, 2006, s. 143).

2.3 Předsudky

S předsudky se setkává každá oběť domácího násilí. Je pravdou, že lidé na předsudky často spoléhají a nevědomě je využívají pro tvorbu své představy o světě. Zároveň se ale představa oběti o tom, co si o ní budou ostatní myslet, nemusí krýt s reálnými myšlenkami veřejnosti. Předsudky, které se týkají tématu domácího násilí, se odvíjí od toho, kolik toho laická veřejnost o tomto fenoménu ví, nebo zda se již někdy před tím s obětí, nebo s agresorem setkala.

Určité předsudky jsou podobné jak u obětí mužů, tak u obětí žen. U mužů je ale zřejmé, že tyto předsudky souvisí právě se společenskými rolami. Nejčastěji stereotypem je myšlenka, že jestli je situace v násilném vztahu neúnosná, oběť co nejrychleji

agresora opustí. Z praxe je zřejmé, že pro oběť je velmi těžké z domácnosti odejít, a to z objektivně závažných důvodů. Stereotyp, který je typický pro mužské oběti, zní: „muž je silnější, tudíž nemůže být fyzicky napaden ženou.“ Faktem je, že tělesná stavba muže není zárukou toho, že je silnější. V určitých případech převáží samotná agrese nad fyzickou silou. Je také důležité zohlednit fakt, že pro mnoho mužů je nepředstavitelné napadnout ženu, byť v sebeobraně, s čímž souvisí představa, že „jen slaboch zažívá ve vztahu násilí“. Při představě kolik úsilí oběť vynaloží do své obrany, ať fyzické, nebo slovní každý den a zároveň musí optimálně fungovat, jen stěží mohou být označováni jako „slaboši“. Posledním ze stereotypů, se kterým se také můžeme setkat, je tvrzení, že ženy se dopouštějí násilí jen v sebeobraně, což již předem znemožňuje mužům požádat o pomoc.

2.4 Otázka odchodu oběti

Jedním z hlavních znaků domácího násilí je neschopnost oběti agresora opustit. V globálním měřítku oběti v násilném vztahu dlouho setrvávají. Hlavním důvodem může být strach z naplnění hrozeb agresora, pronásledování, napadení již po odchodu oběti je velmi častým jevem. V otázce zda zůstat, nebo odejít sledujeme podobný průběh u žen i u mužů. Hlavní obavou oběti je ztráta dětí, ekonomická, nebo bytová situace. V případě mužů přispívá k znevýhodněné situaci placení výživného, ztráta prestiže nebo ztráta nároků spojených se zajištěním náhradního bydlení (Špatenková, Šefčík, 2011, s. 16).

Odchodem oběti z rodiny tedy vyvstává otázka řešení následných postupů, které mohou zahrnovat také rozvod, nebo celkovou péči o dítě. Muž může být vnímán jen jako přispěvatel na výživu, což snižuje jeho šance na kontakt s dítětem, zároveň může být i v soudním procesu znevýhodněn. Reakcí je vznik organizací, které podporují muže jako otce a jejich práva. Utváří se představa emancipovaného muže a plnohodnotného rodiče, i když ze soudní praxe víme, že existuje tendence vyhovět matkám.

Tím, čím je násilí páchané na mužích specifické, je na první pohled nerozpoznatelné rozložení moci ve vztahu. V dnešním chápání konceptu domácího násilí je zřejmé, že pokud je obětí násilí žena, lze to poměrně rychle rozpoznat. Je možné vycítit, že muž agresor má silnou fyzickou i psychickou převahu. V případě fyzického napadání je to dáno také tělesnou stavbou. Je zřejmé, že představa ženy, jak fyzicky napadá muže, může vyvolávat spíše posměch. V praxi se setkáváme s oběma formami, fyzicky napadají ženy často v opilosti, nebo pod jinými návykovými látkami. Nesmíme také opomenout schopnost ženy

manipulovat a můžeme se tedy v rámci odhalování domácího násilí setkat naopak s tím, že se bude snažit vtělit do role oběti, možná také proto, že je to více uvěřitelné. Představa oběti v naší společnosti je relativně pevně zažitá, stejně jako představa agresora. Přesto je tedy násilí páchané na mužích ve většině případů psychické.

Lenz (Šefčík, Špatenková, 2011, s. 19) poukazuje na možnost koalice mezi agresorkou, obětí a pomáhajícím pracovníkem. Vzhledem k počtu mužských obětí a ještě menšímu počtu těch, kteří vyhledají pomoc, jsou tyto mužské oběti jistým způsobem sociálně izolovány.

2.5 Syndrom bitého manžela a syndrom zavrženého otce

Termín syndrom bitého manžela zavádí v 70. letech Steinmetz ve svém výzkumu zmiňovaném výše v textu. Výsledkům tohoto výzkumu nebyla věnována pozornost, tudíž ani tento termín nebyl využit. Dnes se však užívá jako ekvivalent k pojmu syndromu týrané ženy, nebo osoby. Například Čírtková ale v literatuře označuje tento syndrom i ve spojení s muži jako syndrom týrané osoby, nebo partnera. Tento syndrom se neobjevuje u každé oběti domácího násilí, ale jsou popsány určité predispozice, díky kterým se rozvine. Čírtková (2008, s. 27) definuje tyto vzorce domácího násilí: osobnost člověka před trestným činem, nesprávná zpětná vazba sociálního okolí, dále také četnost - domácí násilí se musí opakovat minimálně dvakrát, a to se všemi fázemi.

Mezi nevhodnou reakcí okolí patří snaha aktuální situaci zlehčovat, bagatelizovat, nebo neefektivně pomáhat. Zároveň se také syndrom týrané osoby projevuje u každé oběti jinak a je proto třeba tyto reakce vždy sledovat a popsat. I přes nejasnou definici byly popsány u obětí společné projevy syndromu. V první řadě jsou to změny emocí, výkyvy nálad. Oběti nevědí, jak optimálně reagovat na okolí a emoce ostatních, sami mají zkreslené vnímání agrese. Dalším častým znakem jsou změny v postojích. Jedná se o vnímání reality, nebo jejich aktuální situace. Týraná osoba si realitu upravuje tak, aby pro ni samotnou byla přijatelná, přikládá opodstatněné důvody, proč se agresor chová násilně. Pozorujeme také symptomy distresu a disfunkci procesů - deprese, úzkost, intruze, konstrikce (plejáda příznaků vyhýbání se určitým situacím a podnětům) (Čírtková, 2008, s. 29).

Syndrom zavrženého otce je užíván jako ekvivalent syndromu zavrženého rodiče. Opět literatura využívá nejčastěji tento pojem v souvislosti domácího násilí páchaného primárně na ženách. Tento jev se objevuje často v soudních řízeních při rozvodových řízeních a ve vyhrocených situacích rodin. Jedná se o situaci, kdy agresor navádí dítě tak,

aby zmařil komunikaci s druhým rodičem. V praxi častěji manipulují s dětmi matky tak, aby v nich vzbudily nenávist vůči druhému rodiči. Pokud je matka agresorem domácího násilí, využívá tuto formu k týrání svého partnera a otce dítěte. V okamžiku, kdy je dítě násilně odtrženo od otce, snižuje se šance na obnovení vztahu. Z mnoha pramenů vyplývá, že současným trendem je upřednostňování matek v otázce péče o dítě, aniž by byla situace detailně zkoumána. Praxe také potvrzuje tyto tendence, proto je tento bod popisován jako jeden ze specifických v případech mužské oběti. Z těchto skutečností vyplývá, že šance, že muž vyhledá pomoc, se snižuje s ohledem na snižující se šanci udržení kontaktu s dětmi.

2.6 Ženy jako agresorky

Rozeznat typické rysy agresorů je stěžejní nejen pro odhalení násilí a poskytnutí pomoci, ale také pro následnou terapeutickou pomoc pachateli. Zásadním faktorem v souvislosti s následnou péčí je motivace k násilí, hodnotový žebříček agresora, rodinné vazby, a vztahy.

Většina výzkumů, která sledovala typologii násilných osob, se zaměřuje na agresory - muže. Je zřejmé, že tyto výsledky není možné generalizovat. Samotný výběr respondentů je omezený, jedná se nejčastěji o muže odsouzené a muže s poruchami osobnosti (Čírtková, 2008, s. 39).

V případě žen agresorek se často objevuje frustrace ze selhání v rodičovské roli. Mohou to být ženy, které dlouho a sami pečují o své děti, nebo o seniory a svou frustraci ventilují směrem k partnerovi ve formě násilí (Špaténková, 2011, s. 65).

Sklony k agresivitě se u žen nejčastěji projevují jako násilí v sebeobraně. Toto chování je popsáno např. u dlouhodobě týraných žen, které násilí snášejí až do chvíle, kdy se rozhodnou bránit fyzickým útokem. Tento fakt potvrzuje skutečnost, že ženy dokážou vyvinout dostatečnou sílu na to, aby partnerovi byly schopny ublížit. Jak již bylo zmiňováno, existuje jen velmi tenká hranice mezi sebeobranou a záměrným násilím, což znesnadňuje mužům rozpoznat, zda se o domácí násilí jedná. Často se o tom, že na ně žena zaútočila, zmiňují jen mezi řečí, nebo na konci konzultace s odborníkem.

Dalším častým znakem násilných žen je manipulace, nadměrná kontrola, nebo vydírání skrze děti. Typické je také vyhrožování a psychický nátlak. Tato forma násilí je taktéž těžce rozpoznatelná jak odborníky, tak pro samotné oběti. V praxi ženy často hází

po oběti těžkými věcmi, nádobím, využívají různých prostředků k fyzickému ublížení. Mohou také využívat horké vody, oleje, nebo nože (Špaténková, 2011, s. 69).

2.7 Specifika

I když výzkumy vypovídají o tom, že muži zažívají v násilných vztazích spíše emocionální týrání, je potřeba si uvědomit, že z nich také vyplývá další důležitý fakt. U zkoumaných respondentů záleží na tom, jak je v dotazníku otázka položena. Pokud jsou otázky obecné, muži se vyhýbají termínům domácí násilí, nezařadí se mezi oběť, a celkový počet ohrožených mužů je nižší. Pokud jsou ale otázky i odpovědi formulovány konkrétněji, muži vyberou tu, která domácí násilí odpovídá, výsledné procento je vyšší.

Důležitým specifíkem mužů ohrožených domácím násilím je, že zřídka kdy využijí policejní strategie. Muži nechtějí popisovat incident, označit sebe za slabšího a partnerku jako agresora. Minimálně využívají institutu vykazání, a pokud se obrátí na policii, jedná se o vážný fyzický útok, nebo jsou ohroženy děti. Pokud je žena vykazána, je malá pravděpodobnost, že muž podá předběžné opatření. Často se muž cítí provinile a s partnerkou obnoví kontakt před koncem lhůty vykazání.

V souvislosti se složitým odhalením týrání muže je popsán fenomén dvojích zavřených dveří (Voňková, Spoustová, 2016, s. 108). Je to koncept, který brání mužům vyhledat pomoc a podělit se o svůj příběh. Prvními dveřmi jsou všechny předsudky a popsané fáze všech obětí domácího násilí. Druhými dveřmi jsou obavy mužských obětí a možné dopady, které již byly v textu zmiňovány. Všechny tyto předsudky, stereotypy společnosti, ale také reálné možnosti mužských obětí je znevýhodňují v zaměstnání i v sociálním životě, pokud dají najevo, že opravdu jsou oběťmi.

3 INTERVENČNÍ CENTRUM

Domácímu násilí může být vystaven kdokoliv a proto je potřeba, aby existoval systém pomoci dostupný všem. Dne 1. 1. 2007 vstoupil účinnosti zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění zákony obsahující ochranu před domácím násilím, a to zejména zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, zákon č. 99/1964 Sb., občanský soudní řád a z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Tento zákon umožňuje komplexní řešení situace v kontextu domácího násilí a propojuje postupy všech zúčastněných složek. Na návrhu spolupracovala Asociace proti domácímu násilí a je inspirován Rakouskou legislativou.

Existenci intervenčních center ustanovuje zákon § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v ČR je zřizováno intervenční centrum v každém kraji, v Praze je spojeno s programem Viola, centrem pro rodinu a s krizovým centrem RIAPS. Důležitou úlohou intervenčního centra je také interdisciplinární spolupráce. Jedná se o spolupráci všech organizací, které se podílejí na pomoci obětem domácího násilí. Mezi tyto organizace patří především Policie ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí a soudy.

Intervenční centrum mohou kontaktovat i lidé, u kterých nedošlo k vykázání, ale jsou ohroženi domácím násilím. Na intervenční centrum se obracejí také lidé, kteří mají podezření, že v jejich okolí probíhá domácí násilí, potřebují se poradit, jaké mohou uskutečnit kroky. Jelikož je důležitou složkou služeb právní a sociální poradenství, jedná se také často o klienty, kteří potřebují pomoci s žalobou o rozvod, nebo potřebují radu ohledně jiných právních úkonů. Dále také klienti mohou využít doprovod např. na úřad práce, nebo k soudnímu jednání. Klienti oceňují mít doprovod, kterému věří a kterým jim v případě potřeby je schopen pomoci.

3.1 Institut vykázání

Novým opatřením byl v r. 2007 institut vykázání, který byl zákonem legalizován. Jedná se o právo policisty vykázat násilnou osobu ze společného obydlí na dobu 10 dní. V případě, že je policie přivolána na místo, musí sama vyhodnotit, zda je situace natolik ohrožující, aby násilnou osobu vykázala. Dle ust. § 44 zákona o Policii České republiky je: *„policista, zasahující na místě, oprávněn přistoupit k vykázání násilné osoby, lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti“* (Zákon č. 273/2008 Sb.).

Zpravidla je situace na místě natolik vyhrocená, že není snadné rozpoznat, kdo je osoba násilná a kdo je oběť. Po vykázání má agresor možnost vrátit se do společné domácnosti pro své osobní věci. Po incidentu je oběť poučena, jaké jsou její možnosti a seznámena se službami intervenčního centra. Následně PČR zasílá faxem informaci o vykázání intervenčnímu centru. Ve chvíli, kdy intervenční centrum obdrží informaci o vykázání, je povinno ze zákona oběť zkontaktovat do 48h telefonicky, nebo poštou. I když jsou osoby ohrožené domácím násilím předem informovány o této skutečnosti, jsou v mnoha případech překvapené a vzhledem k situaci je v případě telefonické komunikace vždy slyšet nejistota a strach. Sociální pracovník kontaktuje oběť s nabídkou bezplatných služeb. Jedná se o právní, sociální, psychologické a terapeutické služby. Pro zúčastněné je nezbytné dostavit se alespoň jednou, aby mohli být poučeni o možných variantách řešení dané situace.

Smyslem institutu vykázání je okamžitá pomoc oběti, její ochrana, případně poskytnutí času k řešení situace. Jedná se tedy o 10 dní, kdy násilná osoba nesmí žádným způsobem oběť kontaktovat.

3.2 Předběžné opatření a následná spolupráce

Předběžné opatření je dle ustanovení zákon č. 135/2006 Sb., nástroj, který umožňuje prodloužit dobu vykázání. Prvotní vykázání je na dobu 10 dní, v prodloužené formě měsíc a v nejdelším možném rozsahu 6 měsíců. V případě, že ohrožená osoba nadále vnímá osobu násilnou jako nebezpečnou, je možné podat návrh na předběžné opatření, ve které žádá o prodloužení doby vykázání. Tento postup se praktikuje v případech, kdy vykázaná osoba nedodržela zákaz kontaktu s osobou ohroženou, nebo není schopná nenásilného fungování ve vztahu k ohrožené osobě. Často se také stává, že oběti nestihnou podniknout určité kroky k tomu, aby vyřešili svoji situaci. V případě bytové a finanční situace mohou potřebovat více času k získání dostatečných prostředků. Soud rozhodne v prospěch ohrožené osoby v případě, že vyhodnotí soužití těchto osob jako nemožné, nebo nebezpečné. V předběžném opatření informuje o vztazích zúčastněných osob v průběhu společného soužití, popisuje podrobně průběh všech incidentů. Je nezbytné definovat prostředí ohrožené osoby. Důvodem, proč žádá o prodloužení vykázání, bývá právě strach z násilné osoby, nepředvídatelnost situace, nebo ztráta důvěry ve zlepšení chování agresora. Důležitými důkazy bývají fotografie, záznamy o lékařském ošetření, či výpovědi svědků. Sociální pracovníci

v IC bezplatně vyhotoví předběžné opatření, následně ho s klientem doplní, v případě potřeby ho doprovodí k soudnímu jednání.

V případě, že je doba vykazání prodloužena, klient nadále zůstává v kontaktu s IC, monitoruje se jeho stav a situace, případě potřeby je mu nabídnuta pomoc s dalšími kroky vedoucími k řešení situace, nebo jsou poskytnuty potřebné kontakty. I v případě, že soud nerozhodne ve prospěch klienta, spolupráce s IC by měla pokračovat. Mnohdy však dojde k přerušení komunikace mezi IC a klientem, násilí tak může pokračovat a IC je pak kontaktováno s časovou prodlevou.

3.3 Spolupráce s jinými institucemi

Jelikož na procesu pomoci osobě ohrožené domácím násilím se podílí více institucí, je potřeba vzájemné spolupráce. V první řadě je to interdisciplinární spolupráce s OSPO-Dy, policií ČR a organizacemi, které pomáhají ohroženým osobám. V České republice se jedná např. o Acorus, Bílý kruh bezpečí, krizové centrum RIAPS, ROSA - centrum pro týrané a osamělé ženy, Profem o.p.s, Centrum nové naděje, nebo ADRA. V rámci vzdělávání pracovníků všech těchto institucí, pořádá intervenční centrum čtyřikrát v roce Interdisciplinární setkání, kde se primárně věnují určitému tématu. Poslední setkání se konalo v březnu 2019 na téma „Motivace obětí k řešení situace“. Cílem je přiblížit dané téma všem zúčastněným, ale také sjednotit určité postupy, rozvinout diskuzi a případně se vyjádřit ke konkrétním případům. Spolupráce se také navazuje v případě konkrétního případu, který se zdá být těžce řešitelný a je tedy potřeba, aby vyjádřili názor všichni, kdo se do procesu pomoci zapojují. Jsou to případová setkání, jejichž cílem je dohodnout další postup. Další spolupráce může být také navázána s organizacemi, které pomáhají cizincům. V případě že v takové domácnosti dojde k domácímu násilí a je potřeba zahájit spolupráci s intervenčním centrem, je k dispozici tlumočnick.

Velmi využívanou službou osob ohrožených DN jsou pobytová zařízení. Bytová situace klientů je velmi často nepříznivá v případě, že jsou rozhodnuti od násilné osoby odejít, ale sami nedisponují bytem. Je tedy nezbytné, aby také pracovníci intervenčního centra byli v kontaktu s personálem azylových domů a měli přehled o jejich kapacitě, případně byli schopni přesun zorganizovat, nebo doporučit. Azylové domy jsou dostupné pro mnoho cílových skupin: azylové domy v utajení azylové domy pro matky s dětmi, azylové domy pro muže. Pražské krizové centrum má k dispozici dva byty, které jsou klientům na dočasnou dobu poskytovány.

Dalším častým problémem obětí domácího násilí je finanční situace. Intervenční centrum proto nabízí spolupráci s úřadem práce. Pracovníci IC obeznámí oběť o tom, jaké jsou její možnosti, o jaké dávky může žádat. Cílem samozřejmě je zajistit, aby byly dávky ještě na místě vyplaceny, pokud je to možné.

3.4 Program Viola

Program Viola není určena obětím domácího násilí, je ale součástí pražského intervenčního centra a proto je nezbytné jej zmínit.

Program Viola vznikl v Pražském intervenčním centru pro podporu práce s násilnými osobami. I když vyvolává diskusi v odborných kruzích, pracovníci Pražského IC v něj plně věří a stojí si za tím, že i s násilnými osobami je třeba pracovat. Jedná se tedy o program, který nabízí práci s agresí a emocemi lidem, kteří mají násilné sklony, nebo se již násilného činu dopustili. Je také určen lidem, kteří mají problematické vztahy k ostatním, mohou špatně vycházet se svými blízkými. V některých případech se může jednat o osoby čerstvě vykázané, jejichž partner dochází do IC jako oběť. Dále to mohou být také násilníci, kteří mají soudně nařízenou terapii. V drtivé většině se jedná o agresory muže, dle dostupných informací je počet žen zanedbatelný.

Společný problém, která má většina příchozích klientů je otázka motivace. Jen velmi malá část z nich si je vědoma svého problému, nebo přijdou dobrovolně. Práce tedy začíná na tématu motivace a vědomí, že je třeba pracovat na komunikaci s okolím. Hlavním tématem terapie je zavržení agrese a násilí ve vztazích. Klientům je poskytována individuální, nebo skupinová terapie. Učí se rozpoznat bod zlomu, kdy je velká pravděpodobnost, že se dopustí násilí. Agrese vychází z frustrace, a proto je také potřeba pracovat na komunikaci s okolím, vzít v potaz životní styl, poukázat na oblasti, se kterými není klient spokojený a najít vhodná řešení tak, aby se předešlo agresí. Velké procento násilných osob zažilo násilí již ve svém dětství, ve své rodině a proto mají tyto vzorce hluboko zakořeněné ve vlastním chování. S těmito vzorci je třeba dlouhodobě pracovat, pochopit proč jsou nežádoucí a neadekvátní. Když si klient uvědomí, že to, co se naučil od rodičů, není aplikovatelné, většinou přichází pocit sebelítosti, tito klienti mají pocit, že k nim byl život nespravedlivý, v dětství nedostali nic, z čeho by v dospělosti mohli čerpat. V takových případech je potřeba klienta podpořit v hledání nových vzorců, ty staré brát jako odstrašující případ, nevracet se k nim a poučit se z nich, konfrontovat ho s realitou a podpořit pozitivní vidinu budoucnosti. V případě skupinové terapie program Viola nabízí polootevřenou

skupinu. Jedná se o bezpečné, důvěrné prostředí, kde klienti mají možnost mluvit o svých pocitech a zkušenostech, mohou sdílet emoce, které prožívají. Podmínkou přijetí do programu je, aby kontakt provedl potenciální klient sám. V konzultacích s oběťmi, ve kterých se hovoří o násilných osobách, je často předáván kontakt na Violu. Je časté, že oběť chce nadále na vzájemném vztahu pracovat, agresora se nechystá opustit. V tom případě je žádoucí kontakt na Violu předat. Oběť má jistotu, že s násilnou osobou bude pracovat profesionální tým lidí, se kterými už sama přišla do kontaktu a má k nim důvěru.

4 PRÁCE S OBĚŤMI DOMÁCÍHO NÁSILÍ

U téměř všech obětí domácího násilí dochází k dlouhé prodlevě mezi uvědoměním si, že se oběť nachází v násilném vztahu a krokem k řešení, vyhledání pomoci. U mužů je tato prodleva delší než u žen také proto, že se dostávají k pomoci jinak a v jiných fázích cyklu DN. Je důležité být oporou oběti již v od první chvíle kontaktu, jelikož vztah sociálního pracovníka obětí může být velmi křehký.

Většina sociálních pracovníků poskytuje klientům v případě potřeby krizovou intervenci a následně dlouhodobou systematickou pomoc. Základním pilířem obou forem pomoci je komunikace, která je specifická, a proto jí je v této práci věnován prostor.

4.1 Komunikace s obětí domácího násilí

Komunikace je v případě pomoci oběti domácího násilí zásadní. Je důležité poskytnout klientovi bezpečný prostor, kde si může srovnat myšlenky a vyrovnat se s nepříznivou životní situací. Je potřeba se zaměřit na vyjádření pochopení a podpory. Právě oblast komunikace je jednou z odborných oblastí, jejíž profesionální úroveň je nezbytným kritériem kvalitní práce sociálních pracovníků. Je nezbytné tyto schopnosti neustále prohlubovat.

Systém komunikace s obětí DN má svoje pravidla a specifika. V naprosté většině zahrnuje tyto fáze: navázání kontaktu, identifikace problému a fázi poskytování podpory. Přestože každý případ je individuální, je žádoucí nevynechat žádnou ze zmiňovaných fází komunikace.

4.1.1 Navázání kontaktu

Prvním krokem je navázání kontaktu. Klient může být odmítavý, negativně naladěný, smutný. Je obvyklé, že násilníka omlouvá, racionalizuje určité jeho chování. Nutným přístupem sociálního pracovníka je přístup empatický, je nezbytné vyjádřit podporu a respekt, nezpochybňovat jeho rozhodnutí.

Špaténková (2011, s. 163-166) uvádí tyto základní kroky komunikace:

Povzbuzení by mělo přijít co nejdříve. Je důležité ocenit klienta za to, že situaci řeší i přes všechna úskalí, dále se díky tomu sociální pracovník může dozvědět více, může se doptávat na skutečnosti, které předcházely, nebo naopak následovaly. S mapováním situace také souvisí *objasňování*. Zahrnuje pokládání otázek, kdo byl u násilného činu, zda jsou ohroženy děti atd. Tyto základní otázky pokládají sociální pracovníci po vykázání

v případě podávání předběžného opatření. Není účelem dozvědět se veškeré detaily a dostat oběť do nepříjemné situace, ale je potřeba aby důležité okolnosti, které by mohli pomoci v případě prodloužení vykazání, byly uvedeny v příslušných dokumentech. V průběhu rozhovoru je na místě také *zrcadlení*, které pomáhá sociálnímu pracovníkovi vyjádřit podporu a rozklíčovat, jak se podle něj klient cítí. Aby nikde nebyly uvedeny mylné informace, je třeba také *parafrázovat*. V případech, kdy jsou klienti sami zmateni, nebo už po několikáté popisují určitou situaci, se může stát, že nějaké skutečnosti, nebo události přeskochí, což by jim také mohlo v budoucnu uškodit. Minimálně vzhledem k dalšímu postupu je důležité informace znát přesně a spolehlivě, nikoliv z předchozích spisů atp. V tomto kontextu sociální pracovníci *sumarizují*, což je spojeno právě s přesností informací. Na konci konverzace je potřeba *zreflektovat* pozitivní i negativní pocity. Klient musí vědět, že prožívat pozitivní i negativní emoce je žádoucí. Zároveň je důležité rozpoznat, pokud jsou v nesouladu verbální a neverbální signály. Oběť může být zmanipulovaná, což je potřeba zaregistrovat a také na to reagovat.

4.1.2 Identifikace problému

Další fází je identifikace problému a nastavení priorit. Oběti domácího násilí mohou řešit více problému najednou. Jsou sice v násilném vztahu, ale zároveň mohou řešit bytovou, nebo ekonomickou otázku, s čímž potřebují pomoci. Následuje tedy stanovení cílů a nastavení priorit. Je zřejmé, že prioritním krokem bude v případě bytové otázky pomoc s nalezením případného azylu. V případě pražského IC je to spolupráce s azylovým domem Šromova, která poskytuje přednostně místa pro klienta tohoto IC. V případech napadení je na prvním místě zdravotnická pomoc.

4.1.3 Fáze poskytování podpory

Tato fáze již může mít terapeutické prvky. Jedná se o vytvoření prostoru, kde klient může vyjádřit své pocity a emoce. Popsat, co je pro něj nejtěžší, z čeho má strach. Ale je také důležité zaměřit se na pozitivní aspekty života např. na děti, rodinu, přátele. Je také doporučováno brát na zřetel vlastní psychickou pohodu a klid. V této fázi není žádoucí poskytovat plané útěchy, slibovat nemožné a naopak je nutné respektovat každé rozhodnutí, ke kterému klient dospěje. V neposlední řadě je nutné předat další potřebné kontakty, informovat o skutečnostech, které jsou spojeny s domácím násilím. Předkládat následující

možná řešení. Zároveň nestačí jen ocenit klienta, že vyhledal pomoc, ale ukázat mu, že všechny cíle a kroky k řešení situace jsou reálné.

4.2 Krizová intervence

Krizová intervence je způsob pomoci, který je velmi často v IC a obecně v pomoci oběťmi domácího násilí využíván. Sociální pracovníci se často setkávají s klienty, kteří přijdou do zařízení zmatení. Mohou být v ohrožení života, často mají viditelná zranění. Nevědí, co budou dělat následující den, kde budou bydlet, každá minuta je pro ně cenná. Čas, který by mohli z jejich pohledu věnovat řešení situace, věnují odborné konzultaci.

Nejdříve je nutné klienta konfrontovat s realitou, pokud neví, co se děje, zopakovat mu, co se stalo, kde se nachází, kolik je hodin. Pomoci klientovi cítit se v rámci možností komfortně, tedy nabídnout vodu, nebo např. kapesníky. V pražském IC se nachází několik různě velkých místností pro konzultace, prostředí působí nenuceně, komfortně. Místnosti jsou světlé, laděné do neutrálních barev. Také disponuje hernou pro děti v případě, že klient přijde s dětmi, i když se to nedoporučuje.

Nového klienta v IC je třeba nejprve vyslechnout. I když je v tíživé situaci a je pro něj důležité vše vyřešit co nejrychleji, je potřeba mluvit pomalu a zřetelně. Samotná situace, do které se klient dostal, pro něj může být nepřehledná a proto je na sociálním pracovníkovi, aby mu pomohl se v ní zorientovat. Nesmí ale klienta tlačit do rozhodnutí, je potřeba, aby k nim došel sám a dobrovolně. V případě, že se klient z pohledu sociálního pracovníka nerozhodne správně, není možné mu toto rozhodnutí vymlouvat. Je na místě zdůraznit rizika, ale dále nepřesvědčovat. V oblasti domácího násilí je časté, že oběť s násilnou osobou z nějakých důvodů vztah ukončit nechce. Je povinností pracovníka toto rozhodnutí respektovat, i když s ním vnitřně nesouhlasí (Vodáčková a kol., 2002, s. 477).

I když si to klient přeje, není možné domácí násilí vyřešit v pár krocích a tak rychle jak by si představoval. Na místě je s klientem „vypracovat bezpečnostní plán“. Bude sloužit k tomu, aby klient bezprostředně po útoku věděl, jak se má zachovat. Dle Vodákové a spol. (2002, s. 478) by měl zahrnovat tato doporučení:

- neopouštět dítě
- vzít s sebou věci dítěte, pokud dojde k odchodu
- rozvážit, jak dítě informovat o důvodu odchodu
- nekritizovat před dětmi násilníka pokud je jím otec
- zvážit, koho o odchodu informovat

- mít k dispozici kontakty na osoby, připravené pomoci
- ohlásit situaci na oddělení péče o dítě příslušného OU, MÚ
- oznámit situaci vlastníkovi bytu

Na konci sezení by měl klient vědět, že se na danou organizaci může kdykoliv opět obrátit, mělo by mu být sděleno, že sociální pracovník pozitivně přijme zpětnou vazbu, jaké kroky klient učinil, pro co se rozhodl v případě, že odmítne pravidelnou spolupráci.

4.3 Dlouhodobá, systematická pomoc

Ve většině případů je žádoucí, aby oběť domácího násilí vyhledala dlouhodobou pomoc. Je logické, že nejdůležitější kroky k řešení situace klient provede co nejdříve. Ve chvíli, kdy je oběť v bezpečí, má kde bydlet, má příjem, je zdravotně ošetřena, je potřeba pracovat na psychické podpoře a celkovém psychickém stavu, případně na dalších právních úkonech. Se sociálním pracovníkem se klient ve většině případů setkává na první schůzce, která mapuje situaci. Následně se již v případě následné péče, psychologické a terapeutické, nebo právní pomoci, setkává jen s psychologem, nebo právníkem. Sociální pracovník ale zůstává klíčovým pozorovatelem, který je s klientem v kontaktu, monitoruje situaci. Není ale přímo součástí terapeutického procesu, může však s klientem vytvářet cíle, co se týče praktického života. Kontaktuje jiné organizace, doprovází na úřady, řeší společně další bytové, nebo ekonomické otázky. V případě, kdy je klient ubytován jen dočasně v zařízení, se podílí na tom, jak vyřešit situaci s dlouhodobého hlediska.

Jedním z úkolů terapeutické pomoci je obnova sebedůvěry, na které v běžné komunikaci pracuje také sociální pracovník. Během sezení posiluje pozitivní zážitky a zkušenosti klienta. Odkazuje na přátele a známé, se kterými je klientovi dobře. Vyzdvihuje, co je klientovi povedlo, doporučuje mu, aby relaxoval, zaměřoval se na sebe, dělal, co ho baví. Pokud má klient děti, doporučuje se posílení vzájemného vztahu, trávení volného času společně, zájezdy, dovolené atd. Spolupráce by měla vést k posílení osobnosti oběti a vědomí, že nenesou odpovědnost za to, jak se násilník chová (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005, s. 241).

Důležitým tématem v rámci práce s ohroženým klientem, je vztah s násilnou osobou. Jak je již výše zmíněno, v praxi je běžné, že oběť od násilné osoby nemá v úmyslu odejít, což se týká i mužských obětí. Povinností sociálního pracovníka je upozorňovat na rizika tohoto rozhodnutí, ale zároveň zdůraznit, že se klient opakovaně může na zařízení obrátit.

Klienti setrvávající v násilném vztahu ve většině případů využijí služeb opakovaně. Je důležité ocenit, že klient vyhledal pomoc a vyjádřit podporu.

5 EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část představuje výzkum, který je veden v reálném prostředí intervenčních center. Každá z kapitol je věnována deskripci jednotlivých fází výzkumného šetření a objasňuje jejich význam. Výběr výzkumného designu musí korespondovat s charakterem výzkumu, což je také jedním z témat následujících kapitol.

Klíčovým pro úspěch výzkumu byl výběr výzkumného vzorku, přestože zkoumaná problematika není v současné době příliš atraktivní k odborným diskuzím. Samotné výzkumné šetření vede k naplnění jeho cílů, zodpovězení výzkumných otázek, ale jeho další ambicí také je poukázat na aktuální problematiku, která stále stojí na pokraji zájmu odborné i laické veřejnosti.

5.1 Cíle empirické části

K výběru respondentů byla zvolena metoda účelového výběru přes instituci. Jedná se o postup, kdy jsou vybráni respondenti na základě požadovaných vlastností, spadající pod konkrétní instituci. Výběr na základě předem stanovených vlastností byl nezbytný, jelikož respondenti museli být sociální pracovníci zaměstnaní v IC, s příslušným vzděláním. Stejně tak bylo zvoleno Intervenční centrum, jelikož se jedná o jedinou instituci, která nabízí služby obětem domácího násilí jak mužským, tak ženským a zároveň nabízí své služby po vykazání. Tato metoda je velmi časově úsporná, potřebné kontakty jsou k vyhledání na oficiálních stránkách jednotlivých IC. Vzhledem k minimálnímu počtu případů mužských obětí bylo třeba kontaktovat takové Intervenční centrum, které má s ohroženými muži zkušenosti. Získávání respondentů probíhalo několik měsíců, z časových důvodů a z důvodu velké pracovní vytíženosti respondentů bylo obtížné získat všechny odpovědi. Kontaktována byla všechna Intervenční centra v České republice, z nichž odpověď poskytlo šest IC, dvě měla zkušenost z mužskými oběťmi partnerského domácího násilí. V jednom z kontaktovaných IC měli sociální pracovníci zkušenost pouze v rámci generačního násilí. Vzhledem k malému počtu respondentů nejsou z důvodu zachování anonymity uvedena města, ve kterých se IC nachází. Pro hlubší pochopení problematiky bylo využito konzultace s expertem na domácí násilí, který odmítl poskytnout celý rozhovor.

Cílem empirické části je zodpovědět na hlavní výzkumnou otázku, která zní: Jaké jsou metody sociální práce s muži – oběťmi domácího násilí? Dále byly stanoveny vedlejší

výzkumné otázky. VVO 1: Jaké jsou rozdíly mezi ženskými a mužskými oběťmi domácího násilí? VVO 2: Jaká jsou specifika mužských obětí?

5.2 Metody sběru dat

Téma sociální práce s muži - oběťmi DN je relativně nové, množství odborné literatury je omezené a jednotlivé metody, nebo techniky nejsou popsány. Muži jako oběti v literatuře spíše nefigurují. Proto bylo třeba nejen tento jev jako takový detailně popsat, ale zároveň získat informace o tom, jak se s ohroženými muži v praxi pracuje, komunikuje, v čem je práce specifická.

Byl tedy zvolen kvalitativní výzkum, který Hendl (2012, s. 48,49) definuje jako „proces hledání porozumění, založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník tvoří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.”

Dle Miovského (2006, s. 17) je kvalitativní výzkum „přístupem využívajícím principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky a v jeho rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou jakéhokoli psychologického zkoumání. Pro popis, analýzu a interpretaci nekvalifikovaných či nekvantifikovatelných znalostí zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod.”

Pro výzkum byly klíčové subjektivní výpovědi pracovníků a jejich konkrétní zkušenosti. V rámci kvalitativního výzkumu byly provedeny strukturované rozhovory s otevřenými otázkami.

Nevýhodou strukturovaného rozhovoru je omezení na předem stanovené otázky, čímž může být přehlížena situovanost rozhovoru. Výhodou jsou naopak jasné, stručné odpovědi (Hendl, 2012, s. 173).

Rozhovory nebylo možné opakovat a bylo potřeba získat ucelený pohled na problematiku. Tyto rozhovory obsahovaly hlavní okruh otázek týkajících se metod sociální práce s mužskými oběťmi, směřujících k zodpovězení hlavní výzkumné otázky a vedlejší okruh s otázkami zaměřenými na specifika ohrožených mužů, na samotnou komunikaci a srovnání s ženami. Otázky byly tedy otevřené, podotázky vytvořeny předem, bez možnosti doptávání se během rozhovoru.

Každý z respondentů byl předem informován o cílech práce, byl seznámen s jejím obsahem. Stejně tak mu byl předložen informovaný souhlas. Rozhovor poskytli čtyři respondenti, z nichž jeden neodpověděl na všechny otázky. Jelikož umístění IC nebylo v dojezdové vzdálenosti, dva rozhovory proběhly prostřednictvím Skypu.

5.3 Analýza

Vzhledem k povaze výzkumu je zvolen design zakotvené teorie. Výhodou tohoto designu je následné detailní zpracování dat.

Hendl (2012, s. 243) definuje tento design jako „hledání specifické substantivní teorie, která se týká jistým způsobem vymezené populace, prostředí, doby.“ Jedná se o nalezení nových skutečností, rozdílů a shod v nasbíraném materiálu. Výstup popisuje nově popsany jev, nebo proces.

Při analýze v rámci designu zakotvené teorie je aplikováno otevřené kódování. „Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem“ (Mioviský, 2006, s. 228).

Tento postup umožňuje získanému materiálu dobře porozumět a data rozdělit tak, aby se v nich lépe orientovalo. Zároveň již samotné systematické rozdělení směřuje k určitému cíli. Jedná se o proces, kdy zjišťujeme, co za konkrétní výpovědi stojí za myšlenku, o čem vypovídá.

Tvorba kódů v přepsaných rozhovorech byla poměrně jednoduchá vzhledem k tomu, že respondenti odpovídali podobně. Slovní spojení se často opakovala a často směřovala k otázkám, která v problematice domácího násilí často vyvstávají. Často se objevují popisy emocí, pocitů, myšlenek, které samy o sobě nesou význam a lehce se kódují. Vytvořenými kódy jsou například: stud, odvaha, nepříjemné pocity, nebo řešení situace.

Dalším krokem je tvorba kategorií. Kategorie jsou tvořeny z jednotlivých kódů, jež jsou jakousi podmnožinou. Tento postup umožňuje objevit vlastnosti, které mají samotné kódy společné a následně popsat jejich vzájemné vztahy.

5.4 Interpretace dat

Východiskem pro interpretaci dat bylo kódování provedených rozhovorů. Cílem bylo odhalit veškeré, i implicitní významy a reprodukovat je. Tento proces dále vede k odpovědím na výzkumné otázky. V odpovědích na otázky z okruhu metod sociální práce se respondenti shodovali. V okruhu doplňujících otázek, zaměřených na rozdíly a specifika

mužských obětí ale existuje určitá míra rozdílných názorů vycházejících z konkrétních zkušeností jednotlivých sociálních pracovníků.

Kategorie vytvořené v rámci zakotvené teorie kopírují jednotlivé okruhy otázek, které jsou zároveň důležitými tématy domácího násilí. Na tato témata pohlíží experti a sociální pracovníci jako na problematické, a proto se také jejich odpovědi liší.

5.4.1 Sociální práce s muži obětmi DN - kategorie Tendence hledat rozdíly

Hlavním tématem rozhovoru byla sociální práce s muži - obětmi domácího násilí. Několik otázek směřovalo k metodám sociální práce, ale i odpovědi na jiné otázky se téměř vždy dotýkaly alespoň okrajově samotné práce, metod, technik, nebo postupů s mužskými obětmi. Respondenti měli prostor detailně popsat samotné postupy, komunikaci a vše, co se zpočátku zdálo být odlišné od práce se všemi obětmi domácího násilí. Všichni respondenti ale na takto směřované otázky odpovídali stručně. Otázka na metody využívané v práci s mužskými obětmi byla pro výzkum klíčová, odpovědi byly podobné. „*Metody práce se nijak významně neliší od metod, které využíváme při práci s obětmi – ženami*” uvádí jeden z respondentů, další odpověděl: „*Stejně, jako se ženami – viz. nabídka našich služeb*”, nebo „*techniky, ani metody se neliší*”. Je tedy zřejmé, že nikdo z respondentů v sociální práci s muži nevnímá rozdíl a všichni k mužům přistupují stejně, jako k ženám.

Pokud se zaměříme na možnosti dlouhodobé a krátkodobé spolupráce, které jsou popsány v teoretické části, sociální pracovníci již popisují rozdíly. V případě krizové intervence a krátkodobé, příp. jednorázové pomoci, je pro muže zásadní zajistit bezpečí dětí. Respondent č. 1 dodává, že „*prioritou bývá podniknout co nejefektivnější kroky k zamezení násilí v rodině. Muži obvykle na prvním místě sledují blaho dětí*”, další odpovědi směřující k dětem byla od respondenta č. 2 : „*prioritou je ošetření poměrů k dětem*”. Všechny odpovědi směřují ke vztahu s dítětem. Pokud měli respondenti hovořit spíše o rozpoložení mužů samotných a o okamžitém řešení krizové situace, popisovali krizovou intervenci poskytovanou stejně všem klientům. Jedná se o emoční, materiální stabilizaci a posílení jeho zdrojů opory.

V případě dlouhodobé spolupráce a stanovování cílů většina sociálních pracovníků uvádí, že malý počet mužů řeší bytovou situaci, zázemí a finance. Respondent č. 1 uvádí, že nebývají na násilné osobě existenčně závislí, což potvrzuje také odpověď respondenta č. 3, který popisuje ohrožené muže jako „*většinou mladé, zajištěné, dobře vydělávající.*”

Odpovědi ohledně dlouhodobé spolupráce se neshodovaly v tom, zda muži využívají psychologického poradenství. Dva respondenti uvedli, že psychologické poradenství využívají téměř vždy, naopak další dva odpovídají, že psychologickou podporu potřebují zřídka. Všichni sociální pracovníci se ale shodují na tom, že se muži zaměřují se spíše na věcné, rychlé řešení situace. Chtějí vědět, jak nejrychleji od partnerky odejít, nebo naopak jak udržet rodinu pohromadě, případně chtějí pracovat na domácnosti bez násilí a následně naplánovat konkrétní kroky.

5.4.2 Mužské oběti a pomoc – kategorie Volání o pomoc

Schopnost říci si o pomoc je ve spojení s domácím násilím citlivá, zvláště co se týká mužských obětí. Pro výzkum bylo důležité klást hned několik otázek opírajících se právě o téma pomoci. Zda muži dokáží vyhledat pomoc, jakou k tomu mají motivaci, zda obtížné životní situace spojené s domácím násilím jsou schopni sdílet. Sociální pracovníci na tyto otázky odpovídají jednohlasně a shodují se.

Pokud bychom měli identifikovat motivaci mužů k vyhledání pomoci, v případě výzkumu na sociální pracovníky intervenčního centra, jsou to jednoznačně děti. Vztah ohrožených mužů a jejich dětí je velké téma především kvůli možnosti matky dítě zmanipulovat, nebo kontaktu zamezit úplně. Sociální pracovníci se shodují na tom, že děti jsou pro ohrožené muže prioritou, je pro ně důležité udržet kontakt a často také v násilném vztahu setrvávají právě kvůli dětem.

K vyhledání pomoci muže donutí také následky domácího násilí a neúnosnost situace. Pokud domácí násilí trvá několik let, projevují se v profesním výkonu, ale také na fyzickém zdraví. Jeden z respondentů popisuje přímo „*hmatatelné symptomy*” jako třes, nebo nespavost. Jedná se o situaci, která je pro muže již neúnosná, jsou vyčerpaní a nejsou schopni nadále v takovém vztahu pokračovat a zároveň fungovat v každodenním životě.

Pokud dojde v domácnosti k vykázaní násilné osoby, muži s intervenčním centrem spolupráci téměř vždy naváží, často se ale dostaví jen na úvodní konzultaci.

Důležité je zaměřit se také na příčiny, kvůli kterým se naopak muži na pomoc neobráť. Hlavním důvodem je nevědomost. Muži nevědí, na které organizace se mohou obrátit, že mohou přijít bez objednání a že intervenční centra přijímají i mužské oběti. Dalším faktorem jsou společenské předsudky. Stále převládá dojem, že domácí násilí se týká pouze žen. Nikdo v okolí o problému násilí na mužích nemluví, tudíž se muž neidentifikuje

jako oběť. V mnoha případech se sami označují za násilného. Objevuje se také obava, že jim nikdo neuvěří.

5.4.3 Emoce – kategorie Muži nepláčou

V souvislosti se specifiky mužů ohrožených domácím násilím je důležité zaměřit se na jejich emoce. Práce s emocemi je zásadním pilířem sociální práce a v případě mužů se liší od žen. Jelikož muži přicházejí do intervenčních center již rozhodnutí situaci vyřešit, přichází ve specifickém rozpoložení. Hlavní emocí je v případě mužů stud, který přetrvává od počátku navázání spolupráce, až po její ukončení. Respondent č. 1 popisuje že se „*muži velmi stydí za to, že jsou obětí DN, že je situace donutila nás oslovit*“. Při komunikaci je potřeba se studem pracovat, je důležité, aby klient pochopil, že není za co se stydět. Respondent č. 2 upozorňuje na křehkost komunikace a popisuje, že „*se v komunikaci objevuje stud, který má někdy jiné kořeny než u žen a je o něm potřeba komunikovat jinak*“ a také dodává, že „*nejtěžší je pro klienty podle mě konfrontovat se se studem. Najít sebedoporu v tom, že to není jejich slabost ale násilné chování partnerky*“.

Jedna z nejsilnějších emocí v rámci domácího násilí je strach. Je zřejmé, že strach cítí každá ohrožená osoba, a právě nepřetržitý strach je součástí cyklu domácího násilí. V případě mužů se ale nejedná o strach o svoje zdraví, na rozdíl od žen. Všichni respondenti se shodují, že největší strach mají muži o děti a o svoje zdraví se zajímají až následně. Specifikem násilí páchaného na mužích je, že se mohou bránit. Muži vypovídají: „*já bych se mohl bránit, ale nechci jí ublížit*“, respondent č. 1. sděluje: „*muži se většinou necítí ohroženi tak, že by se báli o svoje zdraví nebo život, ale spíše už nezvládají ve vztahu pokračovat, jsou psychicky vyčerpaní*“. Strach u mužských obětí pramení ze samoty, odloučení. Je důležité také zmínit důsledky společenských rolí. Každý z respondentů v průběhu rozhovoru odkazoval na to, že muži nepláčou, nechtějí, nebo neumí mluvit o emocích. Respondent č. 3 na otázku ohledně emocí odpovídá: „*Moc to není o emocích. Když se zeptám, jestli mají strach, klient řekne já se jí nebojím. Neventiluje své emoce strachu obecně*“. Respondent č. 1 k emocím: „*často na nich vidím, že je jim velmi nepříjemné projevovat emoce, např. pláčem*“. Respondent č. 2 se vyjadřuje k emocím takto: „*Muži jsou racionálnější, nepracuje se tam s pláčem, i když občas se to objeví. Ale je to v takovém mírnějším charakteru je tam spíše mlčení a práce s tichem*“. I když by se klienti měli cítit v intervenčním centru bezpečně, měli by sociálním pracovníkům věřit, nedovolí si otevřeně emoce prožívat. Jejich verbální a neverbální komunikace nebývá v souladu.

5.4.4 Kategorie Spolupráce s muži – „Rychle pryč“

Jelikož mužských obětí je v řádu jednotek, o problému násilí na mužích laická veřejnost příliš neví, nejsou si ani sami ohrožení muži jistí, zda právě oni jsou vystavováni domácímu násilí. Problémem je nevědomost a minimální množství dostupných informací. Jelikož je většina organizací zaměřená na ohrožené ženy, muži nevědí, že i oni se mohou na organizaci obrátit. Respondent č. 3 reflektuje nedávnou reportáž v televizi, po jejímž odvysílání se na intervenční centrum obrátilo několik mužů. Muži se často o IC dozvědí od přátel, nebo kolegů v práci, s kterými jsou v kontaktu každý den. Specifické je, že ve většině případů přijdou neohlášeně, bez předchozího objednání, nebo anonymně. Na otázku: „Jak se muži nejčastěji obrací na IC?“ Odpovídá Respondent č. 1.: „*Nejčastěji přicházejí osobně a bez předchozího objednání*“. Také respondent č. 4 uvádí, že má jen jednu zkušenost s ohroženým mužem, který se přišel anonymně informovat. V případě vykázaní je anonymita vyloučena, což mužům nemusí být příjemné.

V případě navazování spolupráce je pro muže důležité vědět, že situace má řešení. Respondent č. 2. uvádí, že: „*Jim se spíše uleví, když to pojmenuji, že se s tím dá něco dělat, že máme nástroje a může si vybrat jak to vyřeší*“. Respondent č.3: „*Potřebují se hlavně zorientovat v tom, jaké mají možnosti a naplánovat konkrétní kroky, případně s námi chtějí zůstat v kontaktu, aby získaly v průběhu celého procesu podporu*“.

S tím souvisí také snaha mužů řešit situaci co nejrychleji a samostatně. Ve velkém množství případů již muži před kontaktem s IC navštěvovali např. manželské poradny, nebo se snažili situaci řešit vlastními silami, což potvrzuje také Respondent č. 3: „*Muži mají obecně větší snahu řešit situaci vlastními silami. Takže častěji než ženy naší pomoc odmítají s tím, že si poradí sami*“. Muži se v první řadě chtějí ochránit sami a často jim stačí krátká konzultace. Respondenti zmiňují, že muži dokáží podniknout kroky samostatně, mimo IC. Často kontaktují také jiné právníky, v případě nabídky soudního řešení po vykázaní tuto pomoc nevyužijí.

5.5 Shrnutí výsledků šetření

Výchozím bodem k zahájení přípravy výzkumného šetření bylo určení hlavní výzkumné otázky a sady otázek směřujících k jejímu zodpovězení.

5.5.1 HVO: Jaké jsou metody sociální práce s muži - oběťmi DN?

K zodpovězení hlavní výzkumné otázky sloužily odpovědi na tyto otázky strukturovaného rozhovoru:

- Jaké využíváte metody a postupy s muži - oběťmi DN?
- Jaké cíle stanovujete při dlouhodobé spolupráci s oběťmi DN?
- Liší se stanovené cíle u mužů a žen?
- Jaké jsou podle Vás priority při řešení krizové situace u mužů?
- Jak probíhá krizová intervence u mužských obětí?
- Jak podle Vás muži prožívají vykázaní násilné osoby? Využívají možnosti prodloužení vykázaní?

První sada otázek směřovala k popisu konkrétních metod sociální práce. Respondenti měli popsat, jak probíhá spolupráce s klientem. Na základě výsledků šetření lze odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: Metody popsané respondenty kopírují konkrétní nabídku intervenčních center. Jedná se především o metodu práce s jednotlivcem. Dále sociální pracovníci poskytují klientům sociální poradenství, sociální rehabilitaci. V rámci jednorázové spolupráce využívají metod krizové intervence, v rámci dlouhodobé spolupráce metody sociální terapie. Vybrané metody se nijak neliší od metod v sociální práci s ženskými oběťmi.

5.5.2 VVO 1: Jaké jsou rozdíly mezi mužskými a ženskými oběťmi domácího násilí?

K zodpovězení vedlejší výzkumné otázky sloužily odpovědi na tyto otázky strukturovaného rozhovoru:

- Jaké jsou podle Vás specifika komunikace s mužem - obětí DN?
- Jak se liší práce s mužskými a ženskými oběťmi?
- Jaká je podle Vás motivace mužů k vyhledání pomoci? Nebo proč ji naopak nevyhledají?
- Vnímáte určité předsudky vůči mužským obětem v rámci interdisciplinární spolupráce?
- V jaké fázi domácího násilí se muži obrací na IC?
- Jak se muži nejčastěji obrací na IC? Jaké služby nejčastěji využívají?
- Jak podle Vás vnímají muži násilnou osobu?
- Setkávají se podle Vás muži, s předsudky ve svém blízkém okolí? Má to vliv na vyhledání pomoci?

VVO 2: Jaká jsou specifika mužských obětí?

K zodpovězení vedlejší výzkumné otázky č. 2 sloužily odpovědi na tyto otázky strukturovaného rozhovoru:

- Jak podle vás muži prožívají DN? Co je pro ně nejtěžší?
- Preferují muži spíše dlouhodobou, nebo krátkodobou spolupráci?
- Jak podle Vás muži vnímají určitou roli oběti, případně nálepku oběti?
- Jak z Vašich zkušeností vypadá žena agresorka a jak naopak muž agresor?

Otázky směřující k odpovědi na vedlejší výzkumné otázky měly respondenty vést k popisu konkrétních klientů a jejich zkušenostem. Odpovědi byly zaměřeny již na rozdíly, nebo společné znaky mužských a ženských obětí. Dále měly odpovědi objasnit prožívání a moce obětí, ale také aktuální postoj odborné i laické veřejnosti k ohroženým mužům. Na základě rozhovorů tedy lze odpovědět na vedlejší výzkumnou otázku, že odlišnosti u mužských a ženských obětí vycházejí z konkrétní situace klienta a jeho aktuálních potřeb. Rozdíl mezi mužskými a ženskými oběťmi je v tom, jak jsou společností vnímány. Jedná se tedy o roli oběti domácího násilí, která definuje chování jak muže, tak ženy. Odpovědi na vedlejší výzkumnou otázku č. 2 je, že specifíkem, které se pojí s mužskými oběťmi je neinformovanost potencionálních obětí, absence povědomí společnosti o tomto tématu a konkrétní postoje odborné, nebo laické veřejnosti vycházející ze stanovených genderových rolí naší společnosti. Specifíkem, který se projevuje přímo v okamžiku napadení je, že muž má fyzické předpoklady k tomu, aby se bránil.

5.6 Diskuze

Zdrojů věnující se domácímu násilí je mnoho a všechny se obsahem shodují. Tématu násilí na mužích se ale věnuje jen malá část z nich a tato problematika je obsažena téměř vždy jen v jedné kapitole. Vzhledem k minimálnímu množství literatury a poznatků z praxe obsahují zdroje podobné informace. Autoři se nevěnují metodice práce s muži oběťmi domácího násilí, ale spíše popisují jev jako takový, nebo odkazují na všechny oběti domácího násilí bez ohledu na pohlaví. Poznatky z praxe se odlišují proto, že jsou aktuálnější a věnují se výhradně mužům. S autory odborné literatury se pracovníci v terénu shodují na důležitosti roli dětí v rodině. Jak literatura, tak odborníci z praxe opakovaně odkazují

na obavy mužů ze ztráty dítěte. Z praxe je ale zřejmé, že nehrozí jen manipulace ze strany matky, ale muži se setkávají také s diskriminací ze strany OSPODu, nebo soudců.

Pokud bychom se zaměřili na oblast identifikace mužů s rolí oběti, s autory publikace Domácí násilí se data neshodují. Nejen v této publikaci je uvedeno, že se muži nevnímají jako oběť domácího násilí a nechtějí toto označení přijmout. Téma viktimizace je složité nejen u mužských obětí, ale z praxe vyplývá, že pro muže role oběti není frustrující tak, jak literatura udává. Pro muže je prioritní co nejrychleji vyřešit přítomnost domácího násilí v jejich rodině a pokud to zahrnuje také přijmout roli oběti, tak to udělají. Ve většině případů, se jim naopak může ulevit, že vědí, jaká řešení se díky tomu nabízí. Výzkum potvrzuje, že sami muži se obětí nedefinují, což ale plyne spíše z nevědomosti, než ze strachu a odporu k této roli.

Ohledně sociální práce v praxi uvádí Matoušek, Koláčková, Kodymová (2005) metody sociální práce s oběťmi domácího násilí, které se shodují s nabídkou intervenčních center. Výzkum tyto metody potvrzuje. Literatura i výsledky výzkumu popisují dlouhodobou spolupráci zaměřenou na oběť domácího násilí a její podporu. Stejně tak v případě krizové intervence, nebo jednorázové spolupráce vychází sociální pracovníci z popsaných metod.

Neméně důležitým tématem je téma genderových rolí a předsudků. Konkrétní předsudky a genderové role popisuje literatura, Vodáčková a kol. (2006) se věnuje také mužským emocím, které jsou popsány v teoretické části. V tomto případě výzkum potvrzuje, že mužské oběti jsou vystavováni předsudkům ze strany veřejnosti. Sociální pracovníci se těmito předsudkům brání a přistupují k ohroženým mužům stejně jako k ohroženým ženám, a proto se také pracovní postupy příliš neliší. Se stereotypy je spojeno mínění veřejnosti, která má za to, že se muži neumí v dané situaci bránit. Ohrožení muži se ale ocitají v situaci, ve které se bránit můžou, ale nechtějí, což také vyplývá z jejich neochoty se obrátit na instituce.

Literatura i výzkum potvrzují, že jen malé množství mužů vyhledá pomoc, přestože uvedené příčiny se liší. Autoři odkazují primárně na strach a na to, že se muži neradi svěrují. Z výzkumu vyplývá, že muži nevyhledají pomoc z nevědomosti, protože nevědí, že i muži mohou být oběťmi domácího násilí. Někteří sociální pracovníci ale uvádějí, že pro muže není problém se svěřit okolí. Často se s problémem svěří v zaměstnání, kde společně vyhledají možnosti pomoci.

Pokud bych měla uvést, co mě osobně překvapilo, byl to přístup sociálních pracovníků. Literatura práci s ohroženými muži nepopisuje, proto jsou otázky na rozdílné metody zařazeny do rozhovorů. Sociální pracovníci byli těmito otázkami zaraženi, všichni jednoznačně odpověděli, že žádné rozdíly nevnímají. Očekávala jsem, že se sociální pracovníci věnují tématu viktimizace mužských obětí. S mužskými oběťmi se ale primárně věnují konkrétním řešením co nejdříve. Viktimizace není pro mužské oběti tak velkým tématem, jak literatura uvádí.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo popsat metody sociální práce v práci s muži jako oběťmi násilí. Východiskem byly služby poskytované intervenčním centrem. Bylo čerpáno z dostupné literatury, která se primárně mužským obětem nevěnuje. Velkým přínosem byly rozhovory se sociálními pracovníky a také s expertkou na téma domácího násilí. Rozhovory rozvíjely témata, která jsou v literatuře popsána jen okrajově, přestože jsou velmi důležitá. Tyto poznatky byly klíčové k vytvoření celkové představy o této problematice. V praktické části byl hlavní cíl doplněn o popsání specifík mužských obětí, čemuž také byly přizpůsobeny otázky jednotlivých rozhovorů. Dalším důležitým pilířem této práce bylo popsat komunikaci s mužskými oběťmi, která by se mohla zdát apriori jako odlišná od žen.

Vzhledem k malému počtu respondentů nelze interpretaci výzkumu generalizovat, a proto by bylo přínosné detailněji prozkoumat práci s ohroženými muži a jejich okolím. Povědomí ohledně situace mužských obětí je minimální. Výzkum potvrzuje, že muži nevědí, kde mohou vyhledat pomoc, proto ji nevyhledají a sociálním pracovníkům tak chybí zkušenosti z práce s nimi. Je velmi důležité prolomit tabu tohoto fenoménu a veřejně se mu věnovat. Klíčové je, aby se mu věnovala také média a rozšiřovala tak obzory laické veřejnosti. Problémem je také citlivost tématu domácího násilí jako takového. Není jednoduché o něm s ohroženými mluvit a veřejnost má zkreslené představy.

Důležitým poznatkem je také to, že není žádoucí prioritně hledat rozdíly mezi mužskými a ženskými oběťmi. Popsaných odlišností je minimum a sociální pracovníci také popisují jen několik základních, které se ale neprojevují vždy. Ten nejdůležitější rozdíl, na který tato práce poukazuje, je názor veřejnosti. Nejspolehlivějším rozdílem mezi mužskými a ženskými oběťmi je, jak na ně společnost pohlíží. Že muži ohroženi domácím násilím jsou kromě typických stereotypů zatíženi ještě tím genderovým. Muži díky své fyzické podobě symbolizující sílu a genderovým rolím nejsou vnímáni společností jako potenciální oběti, a to ovlivňuje jak jejich prožívání, tak povědomí a zájem společnosti o toto téma. Jak se odborníci shodují, domácí násilí se nevyhýbá žádné sociální vrstvě, ale ani jednomu z pohlaví.

Téma domácího násilí na mužích jsem dlouhodobě zkoumala, toto téma jsem popsal celostně, vycházela jsem jak z literatury, tak z praxe. Čerpala jsem jak z výpovědí sociálních pracovníků, tak z výpovědí ohrožených osob. Stanovené cíle této práce jsem dle mého názoru splnila.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BEDNÁŘOVÁ, Z., a další. 2006. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2006. ISBN 978-80-254-5422-0.
- BURIÁNEK, J., PIKÁLKOVÁ S., PODANÁ, Z. 2014. *Násilí na mužích. Sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2014.
- CONWAYOVÉ, H. L. 2007. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potencionální oběti*. 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.
- ČÍRTKOVÁ, L.. 2008. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.
- ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. 2002. *Pomoc obětem a svědkům trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
- ČUHELOVÁ, K., 2016 *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. ISBN 9788075523419.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2010. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HENDL, J. 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HIRIGOYEN, M.F. 2002. *Psychické násilí v rodině a zaměstnání*. Praha: Academia, nakladatelství věd ČR, 2002. ISBN 80-200-0994-9.
- HOLUBOVÁ, Z. a kol. 2019. *Domácí násilí v praxi intervenčního centra*. Praha, 2019.
- JAKOBSEN, B., RÁKIL M., ed., 2017. *Násilí je možné zastavit: terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2017. ISBN 978-80-87725-40-5.
- KOZLOVÁ, L. 2005. *Sociální služby*. Praha: Triton, 2005. 80-7254-662-7.
- MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. 2008. *Partnerské násilí*. Praha: Linde nakladatelství s.r.o., 2008. ISBN 978-80-86131-76-4.

- MATOUŠEK, O. 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008. ISBN. 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. 2010. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2006 ISBN 978-80-262-0982-9.
- NOSKOVÁ, V., 2012. *Příběhy mužů*. Praha: Klika [i.e. Věra Nosková], 2012. ISBN 978-80- 87373-32-3.
- PIKÁLKOVÁ, S. (ed.). 2004. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika / 2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. ISBN 80-7330-054-0.
- ŠEDIVÁ, M., a další. 2007. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. místo neznámé: Bílý kruh bezpečí, 2007. ISBN 978-80-293-9449-0.
- ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. 2011. *Domácí násilí: kontext, dynamika, intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
- ŠPATENKOVÁ, N. a další. 2004. *Krizová intervence v praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s, 2004. ISBN 80-247-0586-9.
- VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. 2008. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, o.p.s., 2008. ISBN 978-80-903626-7-3.
- TOPINKA, D., ed. 2016. *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu*. Ostrava: SocioFactor s.r.o., 2016, ISBN 978-80-906615-0-9
- VOŇKOVÁ, J. 2012. *Vaše právo - první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. Praha: autor neznámý, 2012. ISBN 978-80-904564-0-2.

Elektronické zdroje:

Bílý kruh bezpečí. [Online] [Citace: : 3. duben 2019.] Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz>. Bílý kruh bezpečí. [Online] [Citace: 3. duben 2019.] Dostupné z: www.domacinasili.cz/aktuality/n208-mlceni-boli-novy-projekt-proti-domacimunasili/.

Bílý kruh bezpečí. [Online] [Citace: 12. únor 2019.] Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/muzi-jako-obeti-domaciho-nasili/>.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí: Ohrožené osoby [online]. 2010 [Citace: 18. Březen 2019]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/muzi-jako-obeti-domaciho-nasili/>

Policie České republiky: Institut vykazání. [online]. [Citace: 3. Duben 2019]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-institut-vykazani.aspx>

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. [Online] [Citace: 23. duben 2019.] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

Zákon č.89/2012 Sb. Občanský zákoník [Online] [Citace: 3. duben 2019.] www.zakonyprolidi.cz.)

Zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách. [Online] [Citace: 3. Duben 2019.] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A Informovaný souhlas

Příloha B Přepis rozhovoru

Příloha A - Informovaný souhlas

Vážená paní,

obracím se na Vás s žádostí o spolupráci na výzkumném projektu. Výzkum je uskutečněn formou rozhovoru v době cca 60 minut. Cílem výzkumu je zachytit Váš náhled a zkušenosti se sociální prací s muži oběťmi DN a problematiku domácího násilí. Celý rozhovor se bude nahrávat na diktafon, záznam z rozhovoru po přepsání vymažu, v přepisu změní všechny vaše osobní údaje a jméno, bude tak zcela anonymní. Podepište prosím dokument, pokud s účastí na výzkumu a s níže uvedeným prohlášením souhlasíte.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výzkumu. Byl/a jsem informována o účelu výzkumu a celkovém postupu při jeho uskutečnění. Souhlasím s anonymním použitím a publikací všech mých osobních údajů a odpovědí. Byl/a jsem informován, že mohu od spolupráce kdykoliv odstoupit nebo na otázky neodpovídat.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou kopiích, z nichž jednu obdrží účastník, druhou řešitel výzkumu.

Jméno, příjmení a podpis účastníka:

V:

dne:

Jméno, příjmení a podpis řešitele projektu:

V:

dne:

Příloha B - Přepis rozhovoru

- Jaké využíváte metody a postupy s muži - oběťmi DN?
 - Stejně, jako se ženami – nabídka našich služeb. Co se týče technik, je krizová intervence tady v tom směru jiná, jak jsou ti muži racionálnější. Nepracuje se tam s pláčem ikdyž občas se to objeví ale je to v takovém mírnějším charakteru je tam spíše mlčení a práce s tichem. Je to pomalejší tempo krizové intervence. Co se týká mapování, je to stejné jako u žen.
- Jaké cíle stanovujete při dlouhodobé spolupráci s oběťmi DN?
 - My terapii jako takovou neděláme, ale při vyjednávání zakázky se ptám co dál. Naše zkušenost je taková, že v partnerském domácím násilí je dlouhodobým cílem udržení kontaktu s dětmi. Žena jako tyranka je drží v šachu, jinak by situaci dokázali řešit. Odešli by, nebo by to řešili rázně, ale s dětmi neví co s tím, aby o ty děti nepřišli. To je takový jednotný prvek těchto případů, takže když je cíl tak se tam děti objevují. Klienti říkají jako cíl žít bez domácího násilí, bezpečně odejít od násilné partnerky. Nechtějí žít v domácím násilí, nechtějí, aby to děti viděly. To násilí jako takové by snesli. Jim to až tak nevádí, ale vadí jim, že to vidí děti. V případě vykázaní byla jasná zakázka vyřešit co nejrychleji situaci. Tam ke spolupráci s psychologem nedošlo. Další případy využívali psychologickou pomoc hodně.
- Jaké jsou podle Vás priority při řešení krizové situace u mužů?
 - Prioritou je bezpečí dětí. Ne ani tak bezpečí můžu samotných. Zbavit se vlivu násilné partnerky na ně. Objevují se náznaky stalkingu. Přes dítě se objevuje manipulace a závislost. Chtějí vyřešit závislost ženy agresorky na nich samých. Většinou mají muži jisté bydlení a partnerky žijí u nich. Zakázkou může být zrušení nájemního práva partnerky. Zároveň neztratit dítě. Báli se, že když odejde partnerka, tak odejde s dítětem.
- Jak probíhá krizová intervence u mužských obětí?
 - Velmi podobně jako u žen, tady nevidím zásadní rozdíl. Hlavním cílem je stabilizace klienta, posílení jeho zdrojů opory (vnitřních i vnějších). Protože nejsme zdravotnické zařízení, posíláme v nutných případech klienta do krizového centra.
- Jak podle Vás muži prožívají vykázaní násilné osoby? Využívají možnosti prodloužení vykázaní?

- Řekla bych, že ostych při prvním kontaktu je společným znakem všech obětí, nejen mužů. Při vykázání to klient řešil tak, že předběžné opatření bral jako vyřešení situace. Ale je fakt, že nízkoprahoví klienti při nabídce soudní ochrany často nalézají jiná řešení a moc je tady neprobíráme. Třeba více využijí advokátní kanceláře, nebo rodinných vazeb. Většinou najdou jiné řešení než klasický způsob, který jim nabízíme, a dokáží to tedy vyřešit sami.
- Jaká jsou podle Vás specifika komunikace s mužem - obětí DN?
 - V komunikaci s muži se objevuje spíše kotvení, zrcadlení. Moc to není o emocích. Když se zeptám: nemáte strach? Klient řekne: „já se jí nebojím, ale mně se nelíbí, že mě bila a já jsem měl v náručí syna.“ Neventiluje své emoce strachu obecně o něho, ale spíše o děti nebo o celou situaci. Techniky se neliší. Muži přichází také rozladění, když přijdou. Popíší, že vidím, že mají na hlavě jizvu. Zeptám se, zda je to z útoku. A oni řeknou, že ano. Muž reaguje klasicky mužsky, možná méně hovoří, ale zareaguje na to.
- Jak se liší práce s mužskými a ženskými oběťmi?
 - Mužu se nepitvají v detailech, ale že by se nechtěli svěřit, to není pravda. Chtějí o tom mluvit, jsou toho plní a mám pocit, že jsou rádi za prostor, kde to mohou ventillovat. Ale to je také společné ženám.
- Jaká je podle Vás motivace mužů k vyhledání pomoci? Nebo proč ji naopak nevyhledají?
 - Někteří muži už u psychologa byli, ale nebylo to dlouhodobého rázu. Velmi často už využili manželské poradny a tam se to neosvědčilo. Takže oni uměli si vyhledat pomoc a najít psychologa, ale nemělo to dlouhodobější spolupráci. Šli po věcném řešení vyřešit situaci, mít děti v péči, nebo vyřešit nemovitostní práva.
- Vnímáte určité předsudky vůči mužským obětem v rámci interdisciplinární spolupráce?
 - Mám pocit, že například u OSPODu je to tak, že kdo dřív přijde, ten dřív mele. Ženy, které byly násilnými, byly hodně manipulativní a možnosti si už obšláply předem. Muži nemají jednoduchou pozici vůči OSPODu a v těch opatrovnických řízeních. Čeho ještě možná docílí, je střídavá péče, ale že by bylo rozhodnutí, že je dítě svěřeno do péče otce, protože matka je násilná vůči otci, jak se běžně argumentuje v opačných případech, když je otec vůči matce násilný, tak to teda si nevybavuji. V případě s vykázáním, tak tam se to podařilo. Děti byly svěřeny do péče otce plně.
- V jaké fázi domácího násilí se muži obrací na IC?

- Na naše intervenční centrum se obrací především bezprahoví klienti. U jednoho případu využívali klienti psychologa dlouhou dobu, protože chtěli zůstat spolu. Byl to homosexuální pár a klient se přišel zeptat, jestli je to normální, jak se k němu partner chová. Začal popisovat způsoby komunikace a z toho jsme vyvodili, že se jedná o domácí násilí. Tam byla spolupráce zaměřena na komunikaci a na hranice vztahu. U poslední spolupráce, tak tam trvalo déle, než se partnerka odstěhuje, takže zůstávalo nebezpečí toho, že se stane incident a občas se stalo, že ho napadla a on byl v pasti. Cítil se v presu, a proto spolupracoval s psychologkou. Jak to ventilovat a tak. Byla to omezená spolupráce do doby, než se partnerka odstěhovala.
- Jak se muži nejčastěji obrací na IC? Jaké služby nejčastěji využívají?
 - Na rozdíl od žen to není OSPOD. Naopak jsou jím zastrašováni. O nás se dozvědí přes známé, u vykázání je to od policie. Nebo v práci se to dozví a to bývá často, nezamlčí to a svěří se. Pomohlo by informovanost, že se to děje i na mužích takže můžou přijít. V povědomí mají, že se to týká žen. Říká se „ženy týrané“, ne „osoby týrané“. My jim řekneme, jaké by bylo nejlepší řešení, a oni jsou schopni podniknout kroky sami. Využít tedy celého balíku našich služeb ale k tomu podniknou i svoje kroky až za rámec. Snaží se nebýt závislí na té službě.
- Jak podle Vás vnímají muži násilnou osobu?
 - Strach jako takový nemají a mají velký ohled. To u žen tak neznám. Některé mají ohled, ale některé už jsou rozhodnuté. Muži jsou trpěliví, chtějí ještě počkat, se ženou se domluvit, vysvětlit, nebo zkusit poradnu. Neudělají rázná, rychlá rozhodnutí. Byli až ohleduplní vůči násilné osobě.
- Setkávají se podle Vás muži s předsudky ve svém blízkém okolí? Má to vliv na vyhledání pomoci?
 - Ano, setkávají, ale víc se setkávají s absencí podobných příkladů. Zažívají silný pocit samoty a studu. Bojí se, co by si o nich druzí řekli. Nemají pak odvahu vyjít se svým případem na světlo.
- Jak podle vás muži prožívají DN? Co je pro ně nejtěžší?
 - Nejtěžší je pro ně podle mě konfrontovat se se studem. Najít sebedoporu v tom, že to není jejich slabost, ale násilné chování partnerky. Také je těžké vědět, že mají fyzickou převahu a rozhodují se ji nepoužít. Jako partneři mají velké obavy o vztah

s dětmi a z toho, že když odejdou, děti zůstanou s násilnou matkou. Volí proto radši zůstat a mít „aspoň nějaký vliv“.

- Jak podle Vás muži určitou roli oběti, případně nálepku oběti?
 - Já mu musím na počátku spolupráce říct, že je oběť. A snažím se mu říct, kde vidím to ohrožení a proč ho vidím jako oběť a co ho nejvíce ohrožuje. Oni to berou jako fakt, nediví se tomu, nejsou překvapení. Mluví o tom docela otevřeně. Někdy když třeba dojde k tomu, že dostali výprask. Řeknou to jako „dala mi ťafku“. Užívají mužská pojmenování. V několika případech doufali, že se nejedná o domácí násilí. Ale nestalo se, že by to negovali, spíše to přijmou a soustředí se na kroky, které podniknou dál. Pro muže to není břemeno, když zjistí, že je oběť. Jim se spíše uleví, když to pojmenuji, že se s tím dá něco dělat, že máme nástroje a může si vybrat, jak to vyřeší. Odlehčení je, že je někdo nevede do toho, aby to soužití ukončily.
- Jak z Vašich zkušeností vypadá žena agresorka a jak naopak muž agresor?
 - K fyzickému napadení dochází ve všech našich případech. Klienti mají třeba jizvy. Co se týká žen agresorek, tak stejně jako muži oběti byly podobné, tak ty ženy násilné jsou také podobné typy. I když to nechci generalizovat. Byly mladší a hysterické a hodně žárlivé. Proto hodně varujeme před stalkingem objevovali se stovky telefonátů a textových zpráv. Možná je to podobný typ žen, když i muži oběti byly podobný.